

„Mea Kulpa!“

Zgodovinska rhapsodija.

Kaj bahá se Hasan paša?

On kristjane oponaša:

•Mea culpa — mea Kulpa!•

Tam, kjer Sava Kulpo pije,
Tabor turski polje krije.

Nad šatóri poleg Siska
Polumeseč, glej, se bliska.

Sred ostróga šátor krasen,
Pod šatórom pir je glasen.

Hasan paša god praznuje,
Zmag sijajnih se raduje,
Gostom pravi, beseduje:

•Hej, junaki, vince pijte!
Kórana se mar bojite?

•Allah sám je vino vstvaril,
Nam v veselje ga podaril.

•Bil menih benediktinski,
Znal moliti sem latinski.

•Zdaj molitve so mi bitev,
Druge zábil sem molitve.

•Dánes pómnim le še eno,
Kratko, ali preiskreno.

•Ko končana dnes bo bitev,
Staro molil bom molitev:
•Mea culpa — mea Kulpa!•

••Brž na nóge, v boj na Sisek!
Džaur bliža se ko blisek.••

Memi-beg pred pašo plane,
Tó mu reče . . . nem obstane.

Ní še noč na Kulpo pala,
Bitev že se je končala.

Čuj, s Hrvatom sredi Siska,
Brat Slovenec úka, vriska.

Teče Kulpa vsa krvava,
Hasan paša mrtev plava.

Sred továršev naokoli,
Sred mrličev Hasan moli:
•Mea culpa, mea culpa!•

(Napisal l. 1886.)

A. Aškerc.

Lisjakova hči.

Povest. Spisal Josip Starè.

I.

No ne smé in ne smé biti več takó; Klotilda mora z dóma, sicer jo popolnoma izpridiš,« rekel je vdovec Lisjak svoji po polsestri Brigiti, ko se je mala njega hčerka zopet kujala in ga ni hotela slušati.

»Kaj ti véš, kakó se vzgajaj déklica v nežni otroški dóbi!« oporeka mu Brigita. »Uboga Klotildica, matere nima, pa bi ji teta ne smela izkazati nekoliko ljubezni, katere je mlado srcece tolikanj potrebno! Ti strahuj pomočnike in učence v prodajalnici, kolikor hočeš, toda ne vtikaj se v stvari, katerih ne umeješ.«

»Toliko umeje vsak pameten človek, da se le mladika dá naravnati in pregibati; odraslo drevó se ti ne upogne ali pa se zlomi.«

»Kdaj bode še Klotilda odraslo drevesce!« ugovarja mu sestra in se zaničljivo zasmije.

»Prej, nego misliva,« zavrne jo brat, »ali tedaj bode že prepozno. Zató jo vzamem iz tvojega varstva, dokler je še čas, in kár jutri jo popeljem v Loko v samostan.«

»V samostan!« vzklikne sestra, »takšnega otroka, pa v samostan! Kdo je kdàj videl kàj takega! Lépo licemerko si vzgojiš ali pa tercijalko; in kaj bodeš potem ž njo? Ona ne bode za svet, in svet ne za njo.«

»To je moja skrb,« seže ji brat v besedo; »res je, matere ji redovnice ne nadomesté, ali pobožno njih življenje bode bolje delovalo nánjo nego tvoji lahkoumni in razuzdani nazori.«

»Odkod imaš pravico, očitati mi razuzdanost?« zakliče Brigita na ves glas.

»Ne očitam ti ničesar,« odgovori brat mirno, »in tudi v misel ti nečem jemati, kar je bilo; saj poznaš sama sebe najbolj. Misli o svetu in o Bógu, kar hočeš; ali jaz imam tudi pravico, da detetu svojemu vcepim nazore, kakeršne sam hočem. Zató brez zamere; gospodinjala bodeš pri mēni kakor doslej, ali Klotilda pojde v samostan.«

Sestra je dobro poznala brata in je védela, da ne prekliče, kar je dejal; zató mu ni ugovarjala dalje.

Brigita je bila že priletna ženska in je imela velike gubé na obrazu, toda oči so še zmiraj razodevale nekovo čutno poželenje. Leta in leta je ni bilo v Ljubljani, in dasi so hudobni jeziki šepetali marsikaj, pravega le nihče ni védel o nje minulosti. Po smrti svoje žene ji je Lisjak pisal, naj pride k njemu, da mu bode gospodinjala in pazila na malo Klotildo, jedino hčerko njegovo. Brigita je prišla. Nosila se je ukusno, in domá so ji vsi rekali »gospá«, in takó so jo tudi sploh zvali preprosti ljudje, z gospódo se pa itak ni družila. Saj tudi Lisjak ni zahajal nikamor, niti ni nikdar nihče prišel k njemu. »Móli in delaj!« to je bilo vodilo njegovo, in s tema besedama si povedal vse, kar si mogel védeti o njega življenji. Zjutraj je zgodaj vstajal in vsak dan šel k maši v župno cerkev k Sv. Jakopu; potem pa je tičal v prodajalnici in pisárni ter pridno delal do poznega večera. Podnevi ni poznal drugega počitka, nego kolikor ga je imel med obedom. Sam se torej ni mogel baviti z vzgojo svoje hčerke, toda ker je spoznal, da je teta ne vzgaja po njegovi želji, dal jo je v Loko v samostan.

Sedaj je bil domá zopet mir, in vse se je vršilo po stari navadi. Brigita je gospodinjala v ozkih mejah, kakor jih je natanko določil nje brat; ta pa je opravljal trgovino. Lisjak je bil mož po starem kopitu, dobro znan po vsem Starem trgu ljubljanskem, zakaj vsakdo je najrajši kupoval pri njem, kolikor je za vsakdanje življenje potreboval prekomorskega in drugega blagá. Saj ti pa tudi nikjer niso postrezali takó dobro in pošteno kakor pri Lisjaku. Tú ni smel nihče držati križem rók, ampak sukati so se morali vsi, dokler je bilo kaj kupcev v prodajalnici. Lisjak je takoj zapazil vsako nerodnost in kár vpríčo tujih ljudij pograjal najmanjšo zanikernost pomočnikov in učencev. Bil je visokorasel, nosil vedno dolgo zeleno suktnjo, okolo vratú belo ruto in na glavi kapico od sivega žameta. Takó opravljen je hodil po prodajalnici, ukazoval sedaj temu, sedaj ónemu; šel pogledat v skladišče ali na dvorišče, kjer se je vedno nakladalo in prekladalo, in šele popóldne, ko je bilo menj opraviti z ljudmi, sédel je v pisárno, pregledoval knjige in račune ter pisal trgovska pisma.

Takó je hitro potekalo leto za letom, in že je prišel čas, ko bi se Klotilda, odrasla déklica, vrnila iz samostana. Ko sta nekoč po večerji brat in sestra samá sedela za mizo, rekel je Lisjak:

»Brigita, žal mi je, ali ne morem drugače, iz hiše moraš.«

»Jaz iz hiše?« ostrmí sestra. »Kaj sem pa zakrivila? Storila sem vse, kakor si mi ukazoval, in te nisem oškodovala niti za pol krajcarja.«

»Res je, krivico bi ti delal, ko bi ti očital le najmanjšo stvarco. Prav težko te bodem pogrešal; toda Klotilda mora venderle zopet domov, in tù je nikakor ne morem puščati v tvoji družini. To je vse; saj me umeješ. Brž ko si najdeš stanovanje, pojdem po hčer.«

»O, dobro te umejem,« reče Brigita in kàr vzkípí od jeze; »zopet moram iz hiše, ki je prav takó moj dom kakor tvoj! Bojiš se, da bi ne vplivala na hčer. Toda kdo je kriv, da sem zašla na pota, po katerih navadno ne hodi poštena meščanska žena? Tudi jaz sem si želela mirnega zakonskega življenja, hotela se omožiti po srci svojem; toda kdo mi je branil? Kdo mi je ostrupil dušo in srce, da mi náposled ni bilo do tega, kaj porekó ljudje; da sem izgubila vero in da se nisem več bala ne Bogá ne vruga? Kaj je krivo temu? Tista tvoja skopost, ki ni hotela moji doti primekniti nekoliko tisočakov, da bi bila mogla vzeti částnika, ki sem ga pošteno ljubila, kakor je ljubil on méne! Pustili ste me, da sem brez cerkvenega blagoslova šla za njim; ali ko je skoro potem junak padel na bojišči, rajši sem begala kakor izgubljena ovca po svetu, nego bi se bila vrnila v dom, katerega ste mi do dobra omrazili s svojimi nazori in surovo svojo trmo! Prišla sem, ko si me potreboval in me prosil, naj pridem. Sedaj pa me zopet podiš iz hiše! Dobro: pojdem, ali zaklinjam se, da ne bodem mirovala, dokler se ti ne osvetim za takšno ravnanje!«

»Umiri se, Brigita, in poslušaj me,« prosi jo brat v zadregi. Ali zastonj. Ona ga ne posluša, ampak zaloputne z vrati in ga pustí samega.

Ko pride v svojo sobo, stiska pestí in se rotí, da se mora osvetiti ali njemu samemu, ali njega hčeri. Da bi se ji prej posrečil hudobni naklep, najame si stanovanje v hiši, Lisjakovi hiši ravno nasproti, da bi mogla vedno zijati preko ulic in gledati, kaj se ondu godí.

Takoj drugi dan potem, ko se je Brigita preselila, peljal se je Lisjak v Loko po hčer. Klotilda je bila že popolnoma odrasla déklica in lepa, da je morala geniti vsako le količkaj občutno moško srce. Toda sáma se nikakor ni zavedala svoje lepote; takisto nisi mogel opaziti, da bi bila čutila novo, doslej neznano hrepenenje. Za

moške takó rekoč niti ni imela očij, in če so jo pri obedu trgovski pomočniki skrivàj pogledovali, niti jih ni zapazila, in ako jih je zapazila, to je ni motilo v nje mislih. Bila je res čudna; strašno se ji je tožilo po samostanu, in o svetu kàr ni hotela čuti ničesar. Le v cerkev je rada hodila, domá pa ni védela kàj početi. Nič je ni veselilo, nobenega pravega dela se ni lotila. Kdor jo je videl, vsakomur je bila živa priča, kolika sirota je déklica, ki rase in se razvija brez máterine ljubezni in máterinega vodila. Oče Lisjak je imel mnogo posla, predno jo je pregovoril, da se je oblačila, kakor so se oblačile druge meščanske déklice njenih let. Tudi je želel, da bi se po malem privadila gospodinjstvu; ali niti s tem si ni belila glave, zlasti ker so stari pósli bolje nego ona sáma poznali hišni red in se je vse kakor sámo po sebi godilo po stari navadi in o pravem času.

Takšna je bila Klotilda, brez veselja in brez življenja, ko je oče mislil na nje možitev. Skrb ga ni bilo za žénina, saj je bila hči lepa, bogata in povsem poslušna, in zató se ni bilo bati, da bi se upirala očetovi volji. Oprezni Lisjak ji je že davno namenil žénina, in odkar je bila domá, upal je čimdalje bolj, da se mu izpolni želja in da bode to srečen zakon. Med pomočniki v njega prodajalnici se je najbolj odlikoval Lovro Mrak, ki je bil že od mladih let v Lisjakovi hiši ter v nji odrasel in se izučil, kakor da je domač sin. Lisjak še z nobenim ni bil takó zadovoljen kakor ž njim; privadil se ga je takó, da bi ne mogel več biti brez njega. Zaupal mu je kakor samemu sebi, zató si ni mogel misliti boljšega zeta in naslednika. Prav kakor Lisjak se Lovro ves dan ni genil iz prodajalnice, in ni mu bilo na svetu do nobene druge stvari nego do trgovine. Prodajalnica mu je bila, kar je ribi voda; brez nje ni mogel živeti. Zató ob nedeljah ni védel, kam bi se dejal, pa mu je bilo dolgčas. V družbo ni zahajal, drugega veselja tudi ni poznal. Saj sploh ni védel, kaj je svet in kakó živé ljudje v njem. Pridno delati od ranega jutra do poznega večera in slušati gospodarja in dobrotnika svojega, to je znal ter bil zadovoljen in srečen. Nič se ni prevzel, ko ga je Lisjak povzdignil za prvega pomočnika, ampak ostal je ponižen, kakor da je še zmiraj zadnji v hiši. Sploh je bila velika napaka, da je bil premalo ponosen. Sam Lisjak mu je to čestokrat očital, ali zastonj. Lovro je v sebi vedno le videl tistega siromašnega dečka, katerega oče ni mogel vzgajati, dokler se ga ni usmilil bogati Lisjak.

»Lovro, ali kàj misliš na prihodnjost?« vpraša ga Lisjak, ko sta v nedeljo predpóldne samá v pisárni.

»Ne umejem, kakó mislite to?« odgovorí mu Lovro popolnoma ravnodušno.

»Kakó li?« začudi se gospodar in se prijazno nasmeje, »no, ali se ne misliš oženiti? Dosti imaš že let.«

»Jaz in oženiti se? Na kaj neki?«

»Na kaj?« ponoví Lisjak in ga debelo pogleda. »Na svoj um in na pridne roké! Lovro, kolikokrat sem ti že rekel, da premalo ceníš samega sebe; in še zmiraj nečeš spoznati lepíh svojíh zmožnostíj. Čas je, da bodeš že sam svoj in da začneš delati záse, ne le záme.«

Lovro je do cela zbežan; žalostno povesi očí in umolkne. Skoro pa se ohrabrí in prosi:

»Gospod! Nikar me ne podíte od sebe; jaz ne grem od vas in ko bi moral biti za zadnjega hlapca pri hiši.«

Lisjak prime zvestega služabnika za róko in ga tolaži prav lju-beznivo:

»Saj te ne podim, ampak le želim, da bi nikdar ne šel iz moje hiše! Star sem že in bi vso trgovino rad prepustil mlajšim močém. Sina nimam; moram si poiskati zeta. Ako me niso motile očí, zapazil sem, da se rad oziraš po moji Klotildi, in vselej mi je utripalo srce od veselja, zakaj presrečen bi bil, ko bi jedinko svojo in vse imetje mogel poveriti takó poštenemu in skrbnemu móžu, kakor si ti. Prav odkritosrčno mi povej, Lovro, ali čutiš tudi v srci, kar so razodevale tvoje očí? Ali bi hotel biti moj zet?«

Takšnega vprašanja se Lovro ni nádejal. Sramežljivo povesi očí, vroče mu je pri srci, in kri mu šine v glavo. Iskal je besed, kakó bi odgovoril dobremu svojemu gospodarju, ker pa ni mogel najti pravih, dejal je kratko: »Bí,« in zopet umolknil.

Ko je oče Lisjak popóldne govoril s hčerjó in ji povedal, da jo je Lovro snubil za ženo, tedaj ga je Klotilda iz prva debelo pogledala, potem pa se je brez ugovora udala očetovi volji, ne da bi je bilo ne-pričakovano poročilo razdražilo prijetno ali neprijetno. Brez vsega hrupa so se delale priprave za ženitovanje, in kàr na tihem so se tudi poročili. Jedina izprememba, katero so ljudje opazili na Lisjakovi hiši, bila je ta, da so nekega dné iznad prodajalnice sneli staro tablo in jo zamenili z novo, na kateri sta bili z velikimi zlatimi črkami za-pisani besedi »Lovro Mrak«.

Stari Lisjak je trgovino in vse svoje imetje prepisal na zeta, ali zató še nikakor ni šel v pokoj, ampak do smrti je hodil dan na dan v prodajalnico, in kakor prej sta z zetom skupaj oskrbovala trgovino. Kakor v trgovini, prav takó se niti v hiši ni izpremenil stari red,

zlasti ker Klotilda in Lovro nista imela otrok. Teti Brigiti ni bilo to starinsko življenje kar nič po volji, in vedno je premišljala, kakó bi se utihotapila k mladi ženi, ali zastonj. Brat je bil trd in je niti ni povabil na ženitovanje. To jo je še bolj razkačilo, toda pritajila se je in čakala pravega časa.

V tem je Lisjak umrl. Premetena Brigita se je oblekla črno in prišla k pogrebu, kakor da sta z bratom vedno živela v najlepši zlogi. Stopila je med pogrebce takoj za Klotildo ter vzdihovala in si otirala solzé, da bi pred svetom hlinila čim večjo ljubezen do rajnega brata. Pri grobu je od silnega žalovanja potrto Klotildo prijela izpod pázduhe, tolažila jo in se ni genila od nje, dokler je bratranka ni povabila, naj se ž njo v isti kočiji popelje domóv. Tù je bila Brigita zopet na vso moč postrežna, pomagala je Klotildi z vozá, odvédla jo po stopnicah v nje sobo in jo posadila na naslanjáč.

»Sédi!« reče ji mlada žena, in zopet se ji porosé oči.

»Nikar se ne jokaj!« tolaži jo teta in séde na stol poleg nje. »Saj imaš še koga, ki te ljubi, za kogar moraš živeti. Imaš dobrega možá, imaš tudi — mène, teto svojo. Ako bi me kdáj potrebovala, poróči mi; o polnoči skočim s postelje in storim záte, kar utegnem. V ogenj in v vódo bi šla záte, ako bi ti mogla iz blage duše prepoditi tisto nezaupnost, katero ti je proti méni vcepil moj brat, rajni oče tvoj. Ničesar mu ne očitam; poslušal je lažnive obrekovalce in sodil po vsakdanji pameti svoji, ne da bi bil kdáj poslušal tudi méne. Klotilda, takó strašna nisem, kakor so me očrnili ljudje, ki ne poznajo ne svetá, ne življenja; ki niso videli več svetá, nego ga vidiš z ljubljanskega Gradú, kadar ga ne zakriva megla. Klotilda, dobra moja Klotilda, zaupaj mi, vsaj takó dolgo mi zaupaj, dokler se sama ne uveriš, da bi ne bila vredna tvojega zaupanja.«

Kakor dobra igralka je razodevala Brigita v besedah in očéh čimdalje večjo strast, napósled pa je umolknila in vzela robec iz žepa, da si otare prisiljeno solzo. Neizkušena Klotilda je bila v srce ginjena in je prijela licemerko za roko, rekši :

»Teta, pozabite, kar je bilo! Moj oče je umel jedino trgovino, do vsega drugega mu ni bilo; zató ga je lahko kdo krivo napotil v kakovo stvar. Pozabite torej, ako vam je nevedoma delal krivico, in ne mrzite tudi méne zaradi neprijetne pomote, katere je žal gotovo najbolj méni sámí. Bodite mi dobri, ne pozabite, da sva si najbližji po rodu; pridite k méni, kadar se vam ljubi, toda prihajajte, kakor prihaja kdo na svoj dom. Od srca želim, da bi naju vezala iskrena ljubezen, kakor naju druží ista kri.«

Brigita je bila s tem uspehom za prvi dan popolnoma zadovoljna. Prav kakor Judež izdajalec je poljubila mlado bratranko, tolažila jo še nekoliko zaradi očetove smrti in se poslovila. Držala se je kakor skesana grešnica, dokler je bila v sobi, ali že na stopnicah se ni več hlinila, ampak hudoben smeh se ji je pokazal okolo ust, in že je ugibala, kakó bi neizkušeno Klotildo do dobra ujela v svoje zanjke.

II.

Précej drugi dan, skoro po obedu, bila je teta Brigita zopet pri svoji bratranki.

»Kakó ti je? Ali si se že potolažila?« vpraša Klotildo in ji prijazno smehljaje stisne roko.

»Kaj pa hočem?« odgovori mlada žena černo; »kar je, to je; dolgo bi itak ne bil več mogel živeti v svojih letih. In odkritosrčno ti povém, kaj je imel oče od méne, in kaj sem imela jaz od njega? Ves božji dan je tičal v prodajalnici, jaz pa tukaj v sobi, da se nisva ne videla ne slišala.«

Brigita je v tem odložila klobuk in veliki volneni robec, sédla k oknu za šivalno mizico in sukala pletilo med urnimi prsti. Pri zadnjih besedah svoje bratranke je prikimala z glavo, rekši:

»Žal, prav takó je bilo. Kolikokrat sem rekla, da to ni življenje záte; da bodeš hirala na duši in na telesi kakor cvetica, ako ji ne privoščimo zraka in solnca. Ali kaj sem morala čuti? — Da te hočem pohujšati!«

»Ne govoriva o tem,« seže ji Klotilda v besedo; »ali, draga teta, povejte mi, kaj vender počenjajo gospé v mojem razmerji, če nimajo otrok, ne drugih skrbij?«

»Hm, kaj počenjajo? Vsaka po svojem,« zavrne teta kratko, uverjena, da bode Klotilda itak silila vánjo. Res vpraša bratranka takoj zvedavo dalje:

»Kaj na primer?«

»Tista, ki ima mnogo sorodnikov, ima dovòlj pôsla, dokler jih vse obhodi. Druga si poišče prijateljic, ali pa jih povabi k sebi, da skupaj kramoljajo, ali da gredó skupaj na izprehod, ali da si sicer kratijo čas.«

»To bi že bilo; ali záme ni. Saj véste, ne oče, ne mož moj nista nikdar občevala z nikomer; mati mi je umrla; drugega rodú v Ljubljani nimamo; in méni siroti takisto ni niti dobre prijateljice, zakaj v

Loki so bile same Rečanke in Tržačanke; ostala mi ni nobena, da bi se v Ljubljani družila z njo. Ali je še katera tako sama in zapuščena, kakor sem jaz?»

»Kaj bi ne bila,« tolaži jo teta, »in še takšnih je dosti, katere imajo dosti znanj, toda se jih ogibljejo in so rajši same.«

»Rajši same?» začudi se Klotilda, »tega ne umejem.«

»I no, popolnoma same tudi niso,« popravi Brigita in se hudo mušno nasmeje, »družijo se rajši z moškimi in ne marajo, da bi jih motile tovarišice ali da bi jim morda celo izneverile njih kavalirje.«

»Družijo se z moškimi,« ponavlja nedolžna Klotilda sama v sebi in se zamisli. Potem pogleda teto in jo radovedno vpraša:

»Kaj pa so to, kavalirji?»

Premetena Brigita se nekoliko ustavlja in se na videz zagleda v pletilo, potem pa venderle začne:

»Kaj so kavalirji, vprašaj? Kakó naj ti rečem? Ljudje sodijo o njih različno. Kdor vidi vse črno, česar ni vaju v preprostem in dolgočasnem svojem življenju, temu so kavalirji grozne pošasti, v katerih tiči sam hudobec. V resnici pa utegnejo biti prav nedolžna bitja. Kavalirje namreč navadno zovemo olikane gospode, ki se uglajeno vedejo, lično oblačijo in se na vso moč trudijo, da bi se prikupili kaki gospé ali gospodičini. Zató odlikujejo dotično gospó, kadarkoli jo morejo; hodijo radi mimo nje stanovanja in se ozirajo po nje oknih; izkušajo, da jo spotoma srečavajo in ljubeznivo pozdravljajo. Prva skrb pa jim je, da se seznanijo z gospó na plesu ali pri drugi priliki in da jo potem spremljajo in kratkočasijo na izprehodih in drugih potih, da ne hodi sama in da ji ni dolgčas. Kaj je slabega na tem, res ne bi védela reči. Pravi kavalir tudi brani svojo izvoljenko nasprotnikov, zlasti lažnivih obrekovalcev, in bi šel z orožjem nánje.«

Klotilda posluša in strmí uprtih učij. To so ji do cela nove stvari, o katerih nikdar niti sanjala ni v samostanu in na očetovem domu. Ali še ji ni vse jasno, zató vpraša:

»Kaj pa zakonskim ženam treba kavalirjev; saj imajo svoje možé?»

»Res da jih imajo; ali mož ne utegne vedno kratkočasiti žene svoje; hoditi mora po svojih opravkih, časih celo na pot, in delj časa ga ni domov. Kdo bi tedaj zameril samotni ženi, ako se v tem nekoliko pomeni s kom drugim! Sicer pa ni, da bi morala imeti vsaka žena svojega kavalirja. Imajo jih le óne, ki se rade kratkočasijo in veselé življenja, katerih možjé pa se ne menijo za to.«

S takšnimi pogovori je Klotildi hitro potekal čas, in prosila je teto, naj južina ž njo. Slastna kava, kakeršno je znala skuhati le stara Lisjakova kuharica, razvezala je Brigiti jezik še bolj. Pravila je bratranci svoji o javnih veselicah, o gledališči in o plesih; povedala, katere gospé najbolj slovó po Ljubljani zaradi svoje lepote, in kateri částniki so najnevarnejši ženskemu srcu.

Bila je že noč, ko je odhajala Brigita domóv. Čutila je, da se je za prvi dan zamudila predolgo; zató je prosila bratranko, naj ji oprostí.

»Kaj bi vam opráščala,« zavrne jo Klotilda prostodušno, »prelepa vam hvala, da ste me takó kratkočasili v moji samoti! Pridite skoro zopet.«

Tetino pripovedovanje je nedolžni Klotildi silno razvnelo mlado domišljijo. Dolgo je ležala budna v postelji, in ko je zaspala, kazale so se ji v sanjah razne nejasne podobe, in vsak čas se je zopet vzbudila in ni imela pravega počitka. Ko je drugo jutro premišljala o sámi sebi, zdelo se ji je, da so se po nje glavi podile tudi grešne misli. Skesano je molila in po stari navadi šla v cerkev. Nekoliko se je umirila, toda ostalo ji je nekovo dotlej neznano hrepenenje po svetu, po družini in po veselji. Domóv gredočo jo je na vso moč mikalo, da bi šla k teti, vendar tik hišnega praga se je premislila. Bilo je je sram, če bi teta ugenila, kaj jo je vleklo k nji, zató je šla rajši domóv. Ko bi imela kaj posla, zmotila bi se; ali brez dela ji je bilo dolgčas, in nehoté je zopet mislila na včerajšnje pogovore. »Da bi le teta skoro zopet prišla! Kaj, ko bi poslala pónjo? Ne, ne, saj pride morda sáma«. Takó je preudarjala, ko je sedela po obedu v naslanjáči in se dolgočasila.

V tem nekdo potrka, vrata se odpró, in evo je željno pričakovane Brigite!

»Dober dan, draga moja Klotilda,« pozdravi jo teta »nikar se me ne ustraši; ne bodem te nadlegovala takó dolgo kakor včeraj. Le vprašat sem te prišla, ali ne greš z menoj na izprehod, prelepó je zunaj, da bi ne šel človek nekoliko na zrak.«

Takšnega povabila se Klotilda ni nádejala; v prvem hipu ni védela kaj odgovoriti, in zamislila se je. Napósled se vendar odloči in reče:

»Za danes vam hvala. Kaj bi ljudje rekli, ki so me predvčerajšnjim videli na pogrebu, ako bi me danes že srečávali na izprehodu?«

»Kaj bi ljudje rekli!« vzklikne Brigita in se zasmeje na ves glas. »Kaj bi ljudje rekli!«

»No, ali ni takó?« opravičuje se bratranka. »Ali v Ljubljani ni takó, da se moraš vselej vprašati, kaj porekó ljudje?«

»Žal, da je takó« pritrди teta. »Ali človek se mora otresti takšnih ozirov, sicer ima pekel na zemlji. Kaj mēni do tega, kaj ljudje govoré! Če se hočem veseliti, prosila ne bodem nikogar dovoljenja.«

»Dobro ste rekli. Prav hvaležna vam bodem, ako še kdaj pridete póme, pozabljeno samotarko; ali za danes, lepa vam hvala, pripravljena nisem, in se mi tudi prav ne ljubi. Veste kaj, odložite, in ostanite pri mēni, pomeniva se še kaj!«

Teta Brigita se nič ne upira, ampak ostane prav rada. Saj ji je bilo samó do tega, da bi bila zopet pri bratranci in jo pripravljala za svoje namene. Danes je bila še mnogo zgovornejša nego včeraj. Povedala ji je vse, kar je čula, da govoré po mestu. Pravila ji je o tej in óni gospé, kakó slabo živi z možem in kakó se ozira po mladih částnikih. Zopet o drugi je védela povedati, kako po vseh veselicah lovi moške, da bi jim natvezla katero izmed odraslih hčérá. Klotilda je v kratkem času spoznala vse imenitnejše ljudi po Ljubljani, in čimdalje bolj so jo zanimale novice, ki jih je teta o njih pobirala po mestu. Vsaka nova stvar ji je budila novih mislij. Dela se sedaj celó ni doteknila; in dasi je še zmiraj posedala po stolih in zofah ali zamišljena slonela na oknu, čmerna in tožna ni bila več. Nje čelo je bilo vedno gladko, iz bistrjih črnih očij pa ji je sijalo notranje veselje, kakeršno se razodeva pri človeku, ki pričakuje kaj prijetnega. Sevéda še nikakor ni védela, kaj jo čaka prijetnega; ali trdno je upala, da ne bode na veke zaprta med štirimi stenami očtovske hiše, ampak da se bode tudi še veselila življenja.

Pri teh svojih osnovah za prihodnjost Mrakova žena ni mogla pogrešati svetov izkušene tete Brigitte, in noben dan nista bili več druga brez druge. Iz prva sramežljiva in plašna, bila je Klotilda čimdalje odkritosrčnejša proti teti, ki je prežala nánjo, kakor preží jastreb na plen. In če je mlado ženo še kdaj težko stalo, da bi povedala kakovo skrivno željo, zvita zavodnica jo je ugenila sama in ji je nasvetovala, česar si ni prav upala izustiti. Nerazdružni tovarišici sedaj nista več tičali domá v zaprti sobi, ampak hodili sta tudi po mestu in po izprehodih. Dokler sta še nosili žalno obleko po očetu Lisjaku, nista se mudili v »Zvezdi« in po drugih živahnih krajih, ampak hodili sta dalje Pod Turn in pod Rožnik. Tukaj sta sédli kje za mizo bolj na samem, vendar pa takó, da sta videli ves dohajajoči in odhajajoči svet. Brigita je povedala bratranci, kdo je ta, kdo óna; opozarjala jo

je na lepe oprave in druge stvari, ki bi jo utegnile zanimati in razdražiti nje poželjenje.

»Kam si se takó zagledala?« vpraša jo nekega dné, ko zré Klotilda molčé proti cesti, kjer je stopila z vozá imenitna gospá s hčerjo.

»Gledam, kakó lepo se tema priliga njiju obleka; vse kakor bi bilo vlitó na telesi! Zakaj mi moja ne pristójí takó?«

»Saj res, dobro, da si me spomnila,« pravi teta; »žalno leto skoro mine, in skrbela še nisi za nove oprave. Zadnji čas je že.«

»Pogostoma sem jih že imela v mislih, ali ne véim, kdo bi mi jih delal. Z Nežo nisem nič káj zadovoljna, saj vidiš, kakó vse visi na méni, a poglej onidve!«

»To je, kar sem ti hotela rêči. Neža ni za gospódo; privédem ti ‚Kodravo Marjeta‘; jedina šivilja je v Ljubljani, ki res káj zná, in gotovo je óne-le oprave urezala tudi ona.«

Takó je imela Klotilda vsak čas nove skrbi in nove želje, posvetne in nečimerne, kakeršnih prej niti poznala ni. Pobožni duh samostanski se je hitro izpuhtel, namesto njega pa je prevzel lepo ženo hudobni duh tete Brigite, katere je rajni Lisjak tolikanj varoval ljubljeno jedinko svojo.

Že drugi dan potem je »Kodrava Marjeta« prišla k Mrakovi gospé na pomenek zaradi novih oprav. Česar ni védela teta, to je izvestno povedala Marjeta, ki je do dobra poznala vse najmanjše potrebe bogatih in gizdavih gospá. Uboga Klotilda ni védela, kaj bi počela od veselja, ko ji je Marjeta nasvetovala to in óno, česar ne móre pogrešati nobena odlična gospá, česar pa si ona prej malone niti ni upala želeti. Vsa zbegana je bila, ko ji je prišla pomerjat dodelane obleke in ko je na vso moč hvalila nje lepo rast, ki mora očarati vsako šiviljo, če je takó srečna, da dela zánjo. Kár vroče ji je prihajalo od nečimernega zadovoljstva, in zardela se je do ušes, ko se je v novi opravi pogledala v zrcalo. Sába sebi je bila po volji in zopet in zopet se je gledala in poslušala sladke besede zvite prilizovalke. Odslej se je lišpala čimdalje bolj, in vzbudila se ji je želja, da bi bila tudi drugim po godi.

Lovro Mrak je bil iz prva vesel te izpremembe; lože mu je bilo pri srci, ko jo je videl veselo in zadovoljno, in hvaležen je bil teti Brigiti, da je takó dobro delovala nánjo. Rad je plačeval večje troške, saj je služil dosti in takisto dovòlj izkusil, kaj je črna in pusta žena. Nádejal se je, da se tudi njemu pričnó lepši dnevi in da se tudi zánj ogreje srce lepe žene, ki jo je tolikanj ljubil, katera pa je bila doslej proti njemu vedno mrzla kakor led. Kadar je šla lepó oprav-

ljena z dóma, gledal je zadovoljno za njo in bil ponosen, da jo smé nazivati svojo. Rad bi ji bil izpolnil vsako željo, ako bi le védel zánjo. Toda prosila ga ni ničesar; saj ji je dokazala teta že davno, da je vse njeno in da je prav za prav on tisti, ki bi moral prositi. Toda Lovro le ni obupal; nekega dné je v veži počakal teto Brigito in jo odvédel k sebi v pisárno.

»Draga teta,« povzel je, »povejte mi, s čim bi mogel razveseliti Klotildo? To in óno sem že imel v mislih, ali pravega se le ne morem domisliti. Mi tukaj v prodajalnici ne moremo védeti, česa potrebujejo ženske, moja Klotilda pa je takó čudna, da mi ne zaupa ničesar, ampak molčí in drží se, kakor da sva si do cela tuja. Teta, svetujte vi kaj.«

»Prav rada,« odgovóri teta. »Pomislite na zimo, kaj bode mlada vaša žena počela vse dolge večere? Ali naj kakor redovnica čepí domá za pečjó? To ne gré in ne gré; nekoliko bi ji morali privoščiti veselja, katerega uživajo druge gospé v polni meri. Kupite ji ložo v gledališči; to je vender nedolžno veselje, in ako so igralci le količkaj prida, blažé gledališke predstave človeku um in srce.«

»Takó je,« pritrdi Lovro in takoj zopet umolkne, kakor da nekaj preudarja.

»Torej?« vpraša teta zopet.

»Vse je dobro; popolnoma se ujemam z vašim nasvetom, ko bi le hoteli vi mojo ženo spremljati v gledališče. Saj véste, da jaz ne utegnem vsak večer iz prodajalnice, sáma pa Klotilda ne more hoditi na javna zabavišča.«

»Ne vé, zakaj bi ne mogla hoditi sáma v gledališče,« ugovarja teta. Zdajci se zaničljivo zasméje in nadaljuje: »Res, pozabila sem, da smo v Ljubljani! Kaj bi ljudje rekli! Bodisi, prav rada vam ustrežem, da vidite, kakó sem vsekdar udana rodu Lisjakovemu.«

Drugi dan opóldne prinese Lovro ženi svoji ključ do gledališke lože, katero je najel za vso igralno dóbo. Za nekaj trenutkov postojí, da bi videl, ali se bode radovala njegovega darú. Toda zmotil se je. Klotilda vzame ključ in reče hladno:

»Dobro, saj mi res ni treba sámi skrbeti za vse. Ali je pač v prvem nadstropji?«

»Je,« pravi Lovro, in kár zmračí se mu pred očmi od silne žalosti. Obrnil se je in molčé odšel v obednico, kjer so že čakali pomočniki in učenci vsak za svojim stolom.

(Dalje prihodnjič.)

Mati.

M

Latere in ródne kočé
Ločil sem se čvrst in mladolét,
Vènder njima sólze vroče
Tekle često so na tuji svét.

Ali bilo mi je stati
Hrabro tamkaj, kakor mož srčan,
Vóljno vihram se udati,
Vojskujé se s togo noč in dan.

Le domón, domón je s silo
Tajno vleklo me od dná srcá,
Videti še mater mило,
Iznebiti se pri nji gorjá.

Žélja se mi izpolnila,
V domovino svojo sem dospél,
Kjer mi duša slast užila,
Kjer mi nékdaj raj cvetél.

Oj, vasica, ki povsodi,
Koder hodil, hvalil tvoj sem kras,
Ti pozdravljena mi bodi,
In spomin na zlati čas.

Toda migala ni roka
Mi nijedna kakor je drugod
Ter domačega otroka
Vsak prezrl, ne vprašal ga: »Od kod?»

Domovine, ki jo ljubil,
Obožaval sem, kaj nimam več?
Sem z mladostjo vse izgubil?
V sebi vzdihoval sem zdaj tožéč.

Na leseni most stopaje
Valovite Sore čujem glás,
Vánjo pógled upiraje
Kaže se Ratitovca mi stás.

In pod hribom v hiši mali
— Cerkev zraven nje stoji —
Tam so mati me zibali,
Oče bili smrtno pa bleđi.

Luči sta potem brleli,
Črni prišli so možjé,
Otca mojega mi vzeli
In siroti sva ostali dvé . . .

Glej, na móstu pred razpelom
Stara žena zdaj klečí,
Sklenjene roké pod čelom
Sólz potók nevstúšen ji rosí.

Róke drobne, vele vije
Ter iz srčnih móli globočin,
Zldajci se ji vzklík izvije:
»Ti jedinec moj, preljubi sin!

»Slika svojega očeta,
Ko pred máno čvrst je stal,
Méne, revnega dekleta
Izmed déklic žéno si izbral

»Bog te vzprími, duša moja,
Kaj domón prišel si tí?
Mati te želega tvoja,
Kakor slepec luči si želí.

»Bog te vzprími, steber vitki,
Ki podpiraš mater ti zvestó,
Na življenja poti bridki
Nji po tebi se odpré nebó!

»Duša moja, moja nada,
In tolažba méni, moje vse,
Mrtva prej bi bila rada,
Zdaj živega bi neskončno še! . . .

Nje objemal sem kolena,
Hipno bil ni tuj, ni star,
Ker ljubezni moč plamena
Prerodila me je v mlado stvar.

Zavriskaje nesel blago
Mater sem čez naju kočé prag,
Tam imel, kar srcu drago,
In presrečen bil je siromak!

Dókler ljuba, srčna mati
Tú na božjem sveti še žíví,
Po mladosti še nam zlatí
In po domovini tudi ní!

Lujiza Pesjakova.

Nebeški in pozemeljski ogenj.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišči v Gradci.

(Dalje.)

ri nas na kmétih pravijo: »Zvezde se utrinjajo«, kakor bi utrinki prihajali od zvezdâ. Marsikateri kmet se prekriža, ko ugleda utrinek, češ: »Je pa že zopet kdo umrl; Bog dâj njega duši sveti raj!«

Utrinki sicer ne prihajajo od zvezdâ, vender niso otroci zemeljskega obnebja, nego padajo na zemljo iz vesoljnega svetovnega prostora. Nekateri zvezdoznanci trdé, da utrinki niso nič drugega nego ostanki nekdanjega večjega svetâ ali vsaj planeten drobiž. Zemljo ali prav za prav pota naše zemlje objemata dva velika kolobara, polna takega svetovnega drobiža. Ob prvega se zadeva zemlja o svetem Lavrenciji, ob drugega sredi meseca listopada. Ta drobiž priletí takó silno hitro v ozračje naše zemlje, da se užgè od drgnjenja ob zrak, prav takó, kakor se užigajo na železnici vozovi od silnega drgnjenja železnih podvóz ob kolesna pésta.

V mladih letih sem bil pričâ ognjenemu prikazu, ki je bil podoben nekakšnemu utrinku; najbolj bi se mu prilegalo ime leteča ognjena metla ali plamenica. Omenjam ga, ker se malokdaj vidi kaj takega in ker se mi je osupni prikaz takó globoko vtisnil v spomin, da ga vidim vselej živo pred seboj, kadarkoli se ga spominjam. — Bilo je v Brodéh pred mojo rojstveno hišo, ko smo nekega poletnega večera po mlačvi stopili s pôda na travnik; solnce je ravno zahajalo, in na podsolnčni stráni naše doline se ni še mračilo. Med pôdom in hišo je stala visoka, košata stara presédovka, po deblu vsa otlâ. V nje otlini je bivalo marsikaj živalij, o veliki vročini gadje, kadar pa so hruške dozorevale, sršeni in polhi; mišij, osâ in njih satja je bilo tudi vedno dosti v nje duplu. Ko stopiva z očetom po mlačvi s pôda, prikaže se nama nasproti čez sapotniški vrh goreča metla, frčeča tikoma nad gozdi proti dolini, v otoci čez dolino in naravnost proti naši hiši. Kâr završi po vrhu presédovke, in ognjene iskre se razprašé po vejah. »Bog in sveti križ božji!« vzkliknejo oče in se prekrižajo, jaz pa strmim zamaknjen za ognjeno metlô. Letela je od nas prav nad drevjem v hrib proti Stanišam. Ko izgine, vprašam očeta, ali ne bode pôd gorel, ker se je toliko ognjenih isker vsulo po slamnati strehi. »Eh, kaj bi gorel, blagoslov božji ne požiga,« od-

govoré mi oče in dostavijo: »Gotovo gré svetnik k drugemu v vás; morda gré Mati božja z jezera k óni na Dóbrovo pri Polhovem Gradci. Srečen, kdor vidi kaj takega, saj se mu ne posreči drugič v vsem življenji!«

Razven utrinkov in ognjene metle ne vé m, da bi bili oče takisto častili kaj drugega nego také zvane »večne luči«. — Toda kaj je prav za prav večna luč, tega mi niso védeli razložiti natančneje; dejali so pa, da bi jo utegnil zopet prižgati človek, ki bi to natanko védel in bi bil popolnoma brez greha. V novejših pregrešnih časih so menda ugasnile vse večne luči, kar jih je kdaj gorelo. Poslednjih se spominjajo samó še najstarejši ljudje, očetje denšnjega rodú, ki so jih videli goreče na pokopališčih. Ako se prav spominjam teh povestij iz mladih let, rekli so oče, da so bile to svetilke, vzdane v cerkvenem zidu, prav tam, kjer se pokopališče dotika cerkvenega zidú. V sedanjem času, také so ugibali oče, ne more nikdo več prižgati večne luči; ljudje so preveliki grešniki. Zadnji, ki bi jo bil lahko prižgal, toda je ni hotel, bil je pobožen menih; rekli so mu pater Hugo. Ta menih je bil také svet, da je izganjal hudiča iz obsedencev. Kadar je hitel obsedencu na pomoč, zbal se ga je hudobec také, da je kar odnesel peté, ko je slišal, da prihaja, in je še bežéč bridko klical: »Pater Hugo, uga se, guga!« — Kaj pomenijo te besede, tega mi oče niso védeli povedati, češ, da še niso bili v peklu, kjer bi se bili navadili hudičevega jezika! —

Ali je večna luč ostanek paganske šege kakor n. pr. že omenjenega večnega ognja v svetiščih boginje Veste, tega nisem našel zapisanega nikjer. Gotovo pa ima ogenj svetega Janeza Krstnika ali splošna navada kres žgati svoje korenine globoko v starem paganstvu. V tistih starodavnih časih, ko so še solnce častili po božje, bila je navada, da so o Kresi, kadar se solnce na letnem svojem poti najbolj približa našim krajem, žgali velike ognje in plesali okolo njih v znamenje, kakó se veselé solnca in njega darov.

Kakor pri mladini také so tudi pri národih mladostni vtiski kolikor toliko vzrok mnogoterim šegam, ki se vzdržé v življenji poznejših rodóv. Marsikateré navade, katere so se porodile v človeštva otroški dóbi iz paganskih nazorov, ohranile so se, dasi nekoliko izpremenjene, po tisoč in tisoč let od temne starodavnosti do denšnjih dnij. Kakor posamičnik také se tudi ves národ ne more iz lahka oprostiti duševnih nazorov svoje mladosti, zlasti po kmétih ne.

Kakšno veselje pa je tudi kres žgati! Dolgo prej smo si že pastirji — pasel sem do končanega svojega dvanajstega leta — z do-

volitvijo svojih roditeljev in sosedov izbrali suho ali sploh kaj poškodovano smreko kje na griči. Ako ni bilo na pravem kraju pripravne smreke, posekali smo jo kje drugje in jo postavili kakor mlaj na grič za kresov steber. Okolo takega mogočnega in visokega stebra smo sčasoma nanosili visok kùp vsakovrstnih drvâ, da je sezal smreki malone do vrha. Izkušali smo se s pastirji bližnje vasi, kdo napravi višjega in čegav ogenj bode višji. Čim bolj se je bližal kresni večer, tem večja je bila naša nestrpnost, tem bolj nam je gomazelo veselje po vseh udih. Ko je zagorel kres, ogledovali smo ga nekaj časa radovedno, kakor bi se čudili svojemu delu, potem pa smo skakali okolo njega, peli in plesali, kakor je koga veselilo.

Ker smo že pri malenkostih med nebeškim in pozemeljskim ognjem, ogledjmo še nekatere ognjene prikaze, kateri so po národni veri združeni z zakladi.

Kdor išče zakladov, pojdi jih iskat in kopat ponôči, ker ljudska vraža trdi, da gorí ponôči luč nad zakladom, kjer je zakopan. Kdor bi hotel podnevi najti zaklad, njemu pokaže začarana šibica, kje je zakopan, toda umeti je treba, kam mu kaže, ko šviga ali miga. Ker pa malokdo dobí takovo šibico, opirajo iz večine vsi óni, ki želé zakladov, svoje upanje na ponôčne ognjene prikaze.

Ogenj pri zakladih je pa takšen, da gré vsakomur izpod nog, kdor ga ni vreden vzdigniti. Takó vsaj mi je pripovedoval v mladih letih star berač, kateri se je ustil, da vé zaklade kopati. »Škrat varuje zaklad in se bojí zánj; zató ga odnese, kadar se kdo bliža, in z zakladom izgine tudi luč. Kadar pa bi škrat zapazil, da so ljudje zalezli kraj, kjer ima zakopan zaklad, vzdigne ga ponôči iz tal in ga nese drugam. Zadene ga v vreči na ráme in frčí ž njim po zraku, zajedno pa kriči nekamo zamolklo: ‚Teží, teží!‘ Kdor bi ga slišal, zakriči mu prav tedaj, ko je nad hišo: ‚Ako teží, pa odlóži!‘. Na tak odgovor škrat précej izpustí vrečo, da pade na hišo. Gospodinji, ki se je oglašila škratu in bila v tistem času baš pred pečjó, padel je zaklad na ognjišče. Da je segla po vreči, izpremenilo bi se bilo zlató v oglje, žena pa se je prekrizala in rekla: ‚Bodi v božjem imeni!‘ Nató je imela polno vrečo cekinov.«

V Sopotnici blizu Svetega Florijana pri bistrem studenci so videli ljudje pogostoma nôčni ogenj. Kopali so tedaj po zakladu. Ko kopljejo, gré mimo njih sivobrad mož in jih nagovori: »O zakladu, ki je tukaj pokopan, govoré že od nekdanj, da ga dobí samó tisti, kdor dá polovico Svetemu Florijanu.« — »Prav, že damo,« odgovoré kopači. Res

pridejo do zaklada. Toda ko ga potegnejo iz jame, skesajo se, da so obetali toliko. Dočim se razgovarjajo, da bi bila tudi desetina dosti, zdrsne jim zaklad iz rok v jamo, in ni ga več videti!

Bodi pri tej priliki še mimogredé omenjeno, kakó sem nekoč sam šel zaklad kopat. »Glej,« šepetal mi je na nóčnem poti proti dômu tovariš, s katerim sva še hodila v ljudsko šolo v Loki, »glej, tam-le pri vodi se sveti ogenj iz temne noči! Ali si kuha povôdni mož večerjo, ali pa gori luč pri zakladu.« Razposajena dečaka, kakeršna sva bila, nisva se kaj menila za strah; bala pa sva se, da bi ne padla v vódo. Zdi se mi tudi, kakor bi se bilo nekaj oživljalo v mêni; bila je želja, da bi se prepričal, kaj je, morda celó nádeja, da najdeva zaklad. Greva, prideva do vodé, luč se ne méni za naju, nego ostane na mestu. Kaj ugledava? Tam v grapi je pastir z lučjo v roki lovil — rake pod rušo in grmovjem! —

III.

Slišal sem nekdaj o prirodoslovci, kateri se je zdel sam sebi premoder, da bi ne ugenil, kakó so prišli ljudje do ognja, katerega je bilo takó neizogibno potrebno na svetu. Čital je, kakó je B. Franklin potegnil strelo z nebá, in tedaj je poskočil od veselja, reki: »Imam izvir prvotnega ognja med ljudmi!« Pri tej priči se zablisne, da ga zaščemé oči, zajedno pa trešči blizu njega v slamnato streho; kár pokadí se iz njé, hiša zagorí, in plameni velikega požara švigajo proti nebu.

Takšne so prirodne moči, koristne, dokler jih človek krotí, uničevalne, ko besné po neomejenih prirodnih potih! —

Ali bi ne smeli misliti, da je nekoč strela v starodavnih časih udarila v navédene vire kamenega olja v Mediji ter zažgala njih uha-jajoče pline? Takó bi se še lože umelo, zakaj so Parzi častili óne ognje, ako so njih pradedje učakali kaj takega, da je prišel plamen z nebá na zemljo in jim prižgal sveti večni ogenj.

Toda kaj je bilo treba čakati strele in nesreč, katere jo sprem-ljajo; saj je ognja povsod dovôlj na zemlji! Ne kaže se sicer óčito, ker rahlo spí, dokler ga ne vzbudiš. Toliko pa, da ga oprostiš prirodnih spon, že se dvigne na svetlih svojih krilih proti nebu.

Kaj ne, kadar napneš in izprožiš samokres, da zdrsne kamen ob jeklo, kakó hitro se prikaže ogenj; iskre se razkropé, in na uhó priletí pok. Recimo pa, da prijaha pri tej priči, ko ustrelíš, jezdec,

čegar konj se splaši in pobegne, tedaj se ti zopet razodeva nov izvir ognja, katerega kuje pódkova. Tega pozna tudi pesem:

»In údri, údri, klòp, klop, klòp,
Napréj letéli so v kolòp,
Da sápe ji zmanjkúje
In pódkev iskre kúje.«

Temu ni baš predolgo, ko kmet še ni imel denašnjih vžigalic, nego si je napravljajl ogenj, sicer ne takó, da bi drgnil dva suha lesova, nego takó, da je kresal jekleno ognjilo ob krêmen. Držal je kresilo nad trodom ali kresilno gobo; ko je padla iskra s kresila na cunjó ali na gobo, vnela jo je toliko, da je podlaga zatlala. Kadar je pa hotel zakuriti ali kaj prižgati, pritisnil je k tleči gobi nit, prevlečeno z žveplom, ali pa je zavel tlečo gobo v suho, dobro zmeto praprot, oziroma v suho senó ter je v m a h a l ogenj, da je zagorela praprot s plamenom. Dasi je še v mojih mladih letih kmet vsaj v našem kraji večinoma ogenj kresal, vender bode ta dolgočasni način skoro pozabljen, ker so sedanje vžigalice zaradi svoje posebne pripravnosti tudi že po kmétih večinoma izpodrinile staro navado.

Gospodinja, katera ogenj kreše, napravlja ga mehaniškim pótem, óna pa, ki ga dela z vžigalicami, prevlečenimi z žveplom in fosforom, uporablja kemiški način, združen z mehaniško močjó.

Pri kresanji se odbijajo na ostrem kamenu drobtinice jekla takó silno, da se vnamejo ali pa razbelijo.

Kakor vkrešemo ogenj počasno, takó hitro ga napravimo, ako vržemo prvino kalij v vódo. Dokler se te kovine ne prime rjá, katera jo spojí z zračnim kisíkom, kaže kalij veliko sorodnost do kisika. Da ga obvarujemo okisanja, hranimo ga v petroleji, kateri sploh nima kisika. Ako vzameš kosec čistega kalija iz petroleja in ga prerežeš, pokaže ti prerez svetlo svinčeno barvo. Ako vržeš ta kosec v vódo, ugledaš jako zanimljiv kemiški prikaz. Kalij namreč v vodi takó silno seže po kisíku, da se kár sesujejo tiste trohice vodé, katere se dotikajo kalija, in sicer takó živahno, da se od trohičnega stresa vname in s plamenom zagorí vodík, pregnan iz vodé, in da sveti kaliju pri njega poroki s kisíkom, s katerim se zdajci združita v kemiško spojino kali.

Kakor se prijatelja, katera se že nista videla Bog vé kakó dolgo, veselo objemata in poljubljata, da se jima ogreje srce, prav takó se družijo prijazni samotni atomi tolikanj silno, da se pokaže ogenj.

Silne so in še ne do kraja spoznane prirodne moči med najmanjšimi, očém nevidnimi deli (atomi) posamičnih tvarin; s takimi močmi se zbirajo, družijo ali pa odbijajo, kakor drug drugega marajo ali ne ter se zlagajo v nove trohice ali nova telesca, dočim se stare trohice razsipljejo. Po takem preporodu se pojavi novo teló z novimi svojstvi, mi pa pravimo, da se to vrší po kemiški presnovi.

Tvarina, ki se dosti ogreje, razbeli se in pokaže ogenj; s plamenom pa gorí le takrat, kadar se zajedno razvija goreč plin kakor góri navedeni vodík.

Malone povsod, obrni se kamorkoli, čaka te ogenj, sevéda skrit pod to ali óno stvarjó. Stopi k brusu, dobro poženi koló, pritisni nánje britev in brusi jo; tedaj vidiš, kakó se ti ognjene iskre prašé izpod britve na brusu.

Podvoz, ki se stresa na tekočem vozu in drgne ob pésta, ogreva se kakor britev na brusu. Po močnem gibanji, stresanji in drgnjenji se torej dela gorkota in celó ogenj. Divji národje, kateri še ne poznajo naših prikladnih naprav za ogenj, delajo ga takó, da drgnejo dva suha lesova.

V tvornicah, kjer gonijo parni stroji mnogo koles, prenaša se vrtenje in strojeva moč od kolesa do kolesa po jermenih, s katerimi so vzajemno zvezana vsa ta kolesa. Od svojega drgnjenja okolo osí in po prenašanji moči od osí do osí se jermeni takó razgrejejo, da bi zgoreli, ako bi ne mazali osij z mastjó. Takó pa tekó jermeni glaje, ne drgnejo se in se tudi ne ogrevajo tolikanj, da bi se užgali.

Pogostoma se pripetí, da teče koló, na katerem ravno ne opravljajo nobenega dela, popolnoma prazno. Kar bi to koló utegnilo izvrševati dela, to gré sevéda v izgubo, ker teče prazno. Amerikanci in Angleži imajo zató navado, da takim kolesom zlasti pozimi pripravijo železne ploče. Vrteče koló vrtí s seboj pločo in jo drgne ob drugo, mirno stoječo pločo, primeroma takó, kakor se drgne málinski kamen ob kamen, ko se melje žito. Od tega drgnjenja se ogrevata železni ploči in dajeta od sebe gorkoto kakor zakurjena peč. Kjer imajo po delavnicah take priprave, tam jim ni treba kuriti pečij, zakaj kurijo jim gonilne strojne sile. Odveč je skoro pristavljati, da bi se železne ploče od samega drgnjenja utegnile razbeliti in pokazati ogenj.

Pri našem vzgledu se je prvi ogenj, kateri gorí pod kotlom parnega stroja, izpremenil v gorko vodo in nje vroče sopare ter jih naudal z ónim notranjim trohičnim gibanjem, s katerim gonijo sopari kolesa. Na tekočih kolesih se rabi tedaj druga izprememba

prvega ognja v gibanje in delavsko moč. S to delavsko močjó pa ne utegneš samó opravljati dela, nego lahko jo izpreminjaš tudi v goroto in zopet v ogenj, kakor se je porodila iz ognja. Ta vzgled nam torej kaže, kakó se nekoliko prevaja in presnavlja mehaniška moč.

(Dalje prihodnjič.)

S Ptuja na Rogaško gôro.

Spisal M. Cilenšek.

Rjekoli potuješ po vzhodnem kosu slovenskega Štajerja, skoraj povsod ti šteje stopinje Rogaška gôra. Kakó bi tudi ne, saj je precěj visoka, in kar je tudi velikega pomena, brez bližnjega soseda, ki bi zakrival nje ponosno glavo. Dasi je torej ni težko ugledati, ne spoznaš je vender kár meni nič tebi nič, zakaj Rogaška gôra ima svoje muhe in je v tem oziru nekako podobna luni. Toda dočim se ta ravná po času, izvolila si je naša gôra kraj, da te premoti tem lože. Ker leží nje ós približno od vzhoda proti zapadu in ker nje obronki na jugu, zlasti pa na severu, odpadajo zeló strmo, kaže ti malone od vsake strani drugačno lice. Ptujskim poljancem je le nekoliko vzdignjena nad ostalim pohlevnim gričevjem haloškim in jim je obrnila široki svoj hrbet; jednako se ti predstavlja z juga, toda z globoko zarezo. Najkrasnejša je od južnega zapada, bodisi da se ji čudiš z Jezerc, visokega klanca med Šentjurjem ob južni železnici in Planino, ali z Rúdnice, Bóhorja ¹⁾ ali druge znamenitejše višine. Tukaj se ti kaže z ostro stranjó in zató je podobna velikanski piramidasti igli, ki je videti tem lepša, čim čistejši je zrak, in to najbolj zató, ker je takó osamela in nje ozadje popolnoma prosto. Od vzhoda ni takó veličastna, ker se na to stran razprostirajo precejšnji vrhovi Haloških goric, s katerimi je v zvezi, in zató, ker ima tukaj nekakšen nos, Résenik imenovan. Iz vsega tega se vidi, da mora biti z goré na vse vetrove lep razgled, ki vabi potnika močneje nego marsikateri višji vrh, da si z nje ogleda krasno okolico. Ta velevažna posebnost in Slatina z mnogobrojnimi tujci sta provzročili, da so nadelali na gôro lep pot in postavili tik vrha hišico, kjer moreš za silo prenočiti. —

Starodavno mesto Ptuj veže z Bregom dolg lesen most, pod katerim dreví mogočna Drava svoje valove in ga malone vsako leto

¹⁾ Ob Savi.

takó poškoduje, da je treba dragih poprav, ki se navadno vršé pozimi o nizki vodi. Čézenj moraš, in skoro si na pravem poti. Ali prekoračiti ti je še drug, takisto lesen most, kateri se pa v dolgosti ne more meriti s prejšnjim; tudi vse drugo te uveri, da se mu ni boriti z valovi. In kakó tudi! Postavljen je nad pohlevnim potokom, Studenčnico, ki nikdar ne razgraja, nikdar ne doseza mostníc. Samó o prav veliki povódnji udari Drava vánj in seza daleč proti njega izviru. Pod mostom in niže pod njim je Studenčnica precéj globoka, in sicer zató, ker je nad málinom zaježena. Ta voda ima svoja posebna svojstva, katerih je treba na kratko omeniti.

Nabira se iz mnogoštevilnih studencev, izvirajočih pod cesto v prodnati zemlji, teče prav počasi malone vzporedno z Dravo in je tudi pozimi topla ter brez ledú. Celó najhujši mraz je ne pokrije s trdno odejo, in takó je mogoče, da vidiš tudi v hudi zimi nekaj povódnih ptic, katere se prav pridno potapljaajo in iščejo hrane.

Predno kreneš na jug, opaziš za hišami nekoliko vzdignjeno, ináče pa jako ravno zemljo, ki stopa nekoliko više čez cesto in seza do Studenčnice. Blizu Hajdine moraš prekoračiti še dvakrat takšen prag, predno dospješ na popolnoma ravno polje. To so nizke stopinje (odstavki terase), ki so tukaj v ozki zvezi s tekočo vodo in nam govoré prav jasno, da je Drava v mnogobrojnih vekih večkrat izpremenila svojo strugo in polagoma zasula velikansko kotlino ter nanesla mnogovrstnega drobiža počensí na zapadu. Pod zadnjim (najnižjim) pragom je zemlja po nekod močvirna in prehaja proti Dravi marsikje v naplavine denašnjih dnij; tukaj se loči minulost od sedanjosti. Da je Ptujsko polje nasula tekoča voda, potrjujejo nam tlà sáma, ako bi se tudi ne ozirali na omenjene stopinje. Kakšna pa so njegova tlà? Blizu Pôhorja so dobra, rodovita in tú pa tam močvirna, ker imajo v spodnjih plastéh dosti ilovice, katera brani vlagi v globočino. Drugje so većinoma prodnata in peščena, dasi ni tajiti, da so po nekod pomešana z dobro prstjó, torej pripravna za vsako seme. Prod in pesek sta pa nastala od grušča, ki tvori po planinah in visokih gorah tiste velikanske premične groblje, ki ti zaradi ravno omenjenega svojstva in zaradi robotih in ostrih posameznih drobcev mnogokrat ustavljajo nadaljno hojo in te preté zvrtočglaviti v prepad. Voda je dobila te kosove v svojo oblast, tirala jih v nižavo in jih na tem dolgem potovanji obrusila in zgladila takó, da sedaj ni poznati nobenega robú na njih. Takšno površje je nerodovito, ker prepušča vlago v nižje plasti, sámo pa ostaja suho. Vender moramo priznati, da mora biti v globočini neka plast, katera zadržuje vodo in jo počasi preceja ter

vodi do najnižjega praga blizu Drave, kjer se razliva po najmlajšem oddelku potopnin. Še več! Tudi kakovost teh potopnin je vredna pogleda. Na prvi hip se prepričaš, da té hribine niso domá v apnenih gorah, ampak tam nekje v pragorah, s katerih jih je voda polagoma nanosila.

Tvoji radovednosti še menda nismo ustregli popolnoma; zakaj z lica ti beremo neko vprašanje, kateremu pa ni véšč nobeden zemljan. Védi, dragi čitatelj, da v zemeljskih plastéh ni letnic, ki bi nas poučevale o dóbi svoji. Toda nekoliko te utegnemo potolažiti, ako ti povemo tó-le: Od prvega praga dalje proti zapadu je držala za Rimljanov cesta, ki je vezala Panonijo ž njih domovino. Dandanes je sevéda povsod zakrita, vender jasno dokazuje, da se površje od tistih časov ni izpremenilo mnogo, sósebnó pa da je ostalo neprestano suho. V zadnji prazgodovinski dóbi, ko je bilo nasuto ozemlje pod najnižjim pragom, imela je Drava blizu Ptuja drugo mér. Blizu denšnjega mostú je zavila na izhod in tekla v dolgem ovinku po sedanjem spodnjem (vzhodnem) polji takó, da se je Grajena tik denšnjega mesta in Rogoznica ondu izlivala vánjo, kjer so postavili pozneje vás jednakega imena. Tukaj in dalje proti Brstju in Spuhli je rob (prag) jako visok in se spušča polagoma do žive struge. Desno in levo obrežje je većinoma vlažno in po nekod celó močvirno.

Dovòlj o tem! Krepko zastavi potni les in poglej na jug. Ondu se razprostirajo Haloške gorice s svojim očákom, Rogaško goró; tjá si namenjen. Cesta je sicer trda in prašna, toda vajeni nogi ne dela to nobenih težav, nego celó pomilovalno se oziraš časih po razvajenci, ki čepí v kočiji in toži, kakó ga bolí ves život, ko je dospel do konca in kraja. Ne rekli bi pa, da ti prija prašna megla, ki se vzdiguje za njega vozom; to res ni šála, zlasti ako se ponavlja mnogokrat. Na desni in levi stráni stojé hiše in hišice, toda ti se ne meniš mnogo zánje, saj je to vsakdanji prikaz, znan tembolj, čím več svetá si že spravil pod nogo. Rad se pa oziraš v daljo, od koder te pozdravljajo prijatelji in znanci v prvih solnčnih žarkih. Veseli spomini ti rojé po glavi, in toliko da opaziš med drevjem graščini podobno poslopje. To ti je Turniš z zeló razprostranim poljem in nič menj razsežnimi, toda precèj vlažnimi travniki.

Pod cesto vidiš precejšen ribnik, obkoljen z drevjem in trstiko. To sevéda ni nič posebnega, saj že vémo, da je tod zemlja prenapolnjena z vlago, kakor skoraj povsod pod zadnjim pragom. Ribnik te torej ne more zanimati, in kakó bi te, saj si videl drugje že lepših in večjih, in tudi njega prebivalci ti niso tuji. Pametni gospodar po-

rabi zemljo, kakor jo more; tudi ribištvo bi donášalo dobrih obrestij, ako bi bilo povesod razuma dovôlj. Ker pa tekočina vedno vrè iz zemlje in na površji le počasi izhlapeva, morala bi narastati više in više. To so zabranili s tem, da so naredili odtok, stružico, ki zajemlje toliko vode, kolikor je privrvrá v istem trenutku na dan. Ta stružica je v górenjem delu precèj nagnjena, s prodom in kamenjem nasuta in na koncéh zamrežena. Tudi iz nje dnà se dvigajo po nekod valčki in razburkavajo vodo še bolj nego kamenje, po katerem se ubija, in strmec, ki ji pospešuje korake. Ne rekli bi, da te nezatna stružica ne utegne zanimati po svojih imenitnih prebivalcih, kakeršnih ne najdeš daleč na okolo. Tukaj, takó daleč od gorovja, živé »plemenitniki« ribjega rodú, živé lepe postrvi, o katerih si ljudstvo domišlja, da prihajajo po podzemeljskih tokih iz pôhorskich vodà. Treba ni za-trjevati, da je to zgolj domišljija; ribam ugaja voda, in konec besed. Ali to je vender res, da postrvi ne morejo živeti v vsaki vodi, in nekako čudno je, da se nahajajo ravno tù. O tem pozneje.

Postrvi so med ribami pravi »kameleoni«, zakaj njih barva je takó nestanovita, da se dostikrat tudi strokovnjak opeče. Časih je njih črnkasto-pegasti hrbet olivast, njih boki so zelenkasto-rmeni, z rdečimi pikami in zlato-rmenim leskom, trebuh je belkasto-siv, trebušne plavuti so zlato-rmene, hrbtina pa je jasno obrobljena in posuta s pičicami; časih je vsa žival temna, malokdaj popolnoma črna. Dostikrat najdeš ribo s črnimi, rdečimi in belimi pikami, in tudi obroček okolo očesa izpreminja svojo podobo in barvo; časih prevladuje rmena, časih rdečkasta ali belkasta. V obče je hrbet temen, boka sta jasnejša in pikčasta, trebuh pa je najjasnejši. Čim čistejša je voda, tem jasnejša je barva. Tù pa tam živé malone popolnoma brezbarvne postrvi, drugje rjave in celó vijolične z bakrenim leskom. Iz kratka: njih barva te lahko pripravi v največjo zadrego. Trebušne in prsne plavuti so precèj široke in lepo zaokrožene; repna pa izpreminja svojo podobo s starostjo: pri mladih ribicah je globoko izrezana, pri starejših navpik prisekana in pri starih celó nekoliko navzven zaokrožena. Samci imajo po navadi večjo glavo in mnogo močnih zób; tudi spodnja čeljust se jim v starosti nekako privzdigne. V majhnih, naglotokečih potokih, kjer ima postrv malo vode, dolga je komaj kakih 35 *cm*, toda v jezerih in ribnikih, zlasti ako ima dovôlj hrane, nad 60 *cm* in je potem tudi primerno težka. No, časih se najdejo še večje, vender malokdaj.

Voda, v kateri živí postrv, mora se odlikovati po posebnih svojstvih. Biti mora čista, tekoča in imeti mora mnogo kisíka. Nahajamo jo zató povesod v gorskih potokih, rekah in takih jezerih, skozi katera

teče kakova voda, ali iz katerih dnà izvirajo močni studenci, zakaj v vsakem slučaju se voda vedno obnavlja in se dotika zraka, katerega se navzame, kolikor je sploh mogoče. Sedaj ti je jasno, da more postrv živeti tudi v omenjenem odtoku našega ribnika!

Postrv je jako živahna in nemirna žival, hitra kakor nobena sladkovodna riba; morebiti ji je kos kaka bližnja sorodnica. Bržkone jo bode treba prištevati ponôčnim ribam, zakaj vsa opazovanja se strinjajo v tem, da se ji vrne vsa živahnost in ugibčnost šele proti večeru in da plava navadno samó ponôči za hrano. Podnevi se rada skriva pod izjedenim obrežjem, pod pripravnim kamenjem in sploh v zatišjih, kakeršnih je v vodi mnogo. Ako je pa v nje okraji vse mirno, vidiš jo tudi podnevi, kakó stoji v prosti vodi delj časa na istem mestu, kakor bi bila pribita. To je vender samó na videz, res pa giblje plavuti vsaj toliko, kolikor je treba, da je voda ne zanese. Z glavo je vedno obrnjena proti vodi. Kadar se ji zdí, šine kakor strela in se zopet ustavi ali pa se zapraší v skrivišče. Vselej vé ubrati tudi v najplitvejši vodici najboljši pot, in takó je mogoče, da pride dalje tudi ondu, kjer bi obtičala vsaka druga riba. Kadar hoče priti s klečeta v nižji tolmunec, prepusti se valčkom, da jo tirajo nizdolu, ali pa sprhne na vso moč po vodi. Dokler stoji mirno, pazno pregleduje vodo pred seboj in poleg sebe ter zrak nad njo. Opazi li žuželko, bodisi veliko ali majhno, ostane mirna, dokler se ji krilatec primerno ne približa. Sedaj pa udari z repno plavutjo krepko po vodi in se zakadí za živalico, in sicer kakor ravno prilika nanese, sedaj neznano silno po vodi, sedaj zopet se vzdigne iznad nje in hlastne po žrtvi. V mladosti loví najrajši žužke, črve, polže, ribje ikre in ribice, pozneje pa ji ne zadošča takšen drobiž, in mali krvník se je izprevrigel v požeruha, s katerim se niti ščuka ne more meriti. Od te dóbe je ni varna nobena žival, ako jo le more usmrtiti; dogaja se celó, da pohrusta ródno svojo zalego.

Postrvi se začnó drestiti približno sredi meseca vinotoka in polagajo svoje ikre časih do meseca grudna. Mnogo jih pa ostane brez zaroda. Take so krajšega telesa, ožjih plavutij in ožjega gobca, ki je razklan samó do očíj; glava jim je majhna in ni s tršatim telesom v nobenem pravem razmerji, ker so jim čeljustne kosti kakor tudi oči nekamo zaostale v rásti. Za drestitve gredó postrvi rade v plitvo vodo, s kamenci posuto, ali pa se skrijejo za večje kamenje, kjer je struga hitrejša. Samica izdolbe z repno plavutjo globelico, izpustí vánjo ikre in jih oplojene nekoliko zaspè ter prepustí materi prirodi. Nikdar se ne iznebí vseh iker zajedno, ampak večkrat ponavlja začeto delo, in sicer

navadno ponôči, kadar sveti luna. Za kakih šest mesecev izlezejo iz iker mladiči, kateri ostanejo iz prva v družbi, dokler jim ne odpade mehurček, ki jih je hranil za nežne mladosti. Sedaj lové drobne povódne živalice; polagoma jim rase srčnost in nenasitna požrešnost, zato se sčasoma razkropé in podavijo vse, kar ni močnejše od njih.

Postrv ima mnogo sovražnikov. Lepo število jajec pojedó ribe, živeče blizu dnà, zlasti menki¹⁾; tudi nekatere ptice so jim velike prijateljice. Pozneje, ko so se izmotale iz lupine, strežejo jim po življenji vse ujedne ribe, sósebnost starejše postrvi, potem povódne rovke in krtíce. Kar ostane tem, to je vedno v smrtni nevarnosti, pretéči po vidri in človeku. Vidra ni samó prekanjena tatica, ampak vé tudi razločevati mesó od mesá in seza vedno le po najboljši pečenki. Zató se ne smemo čuditi, da se postrvi ne množé takó, kakor bi bilo človeku po volji. To je bilo vzrok, da v novejšem času te žlahtne ribe gojé po nekaterih krajih v posebnih pripravah, iz katerih jih potem prestavljajo v reke in potoke.

O umetnem ribarstvu bi ti povedali lahko marsikaj zanimljivega, toda pokazati ti moramo še óne-le travnike za ribnikom. Kakor te spominjajo lepe postrvi čistih, mrzlih in glasno žuborečih gorskih potokov, prav takó se zamakneš o pogledu bele čemerike v planinski raj, kjer te ta čvrsta rastlina od ržénega cvéta do vélikega srpana pozdravlja s svojim lepim, belim cvetjem po vlažnih ondotnih pašnikih in travnikih. Omenjeno zélišče seza tù in tam daleč v gorske dolinice, in po nekod ji ugajajo tudi močvirne nižave. Tukaj se je nekoliko izpremenila, zlasti listi so navadno manjši, in cvetovi vlečejo na zelenkasto-belo.

Bela čemerika stojí na kratki, prisekani, toda debeli in močni koreniki, katera je zunaj črno-rjava, znotraj pa bela. Razvejena ni, pač pa ima po sebi neke obročke ali vsaj nepravilne robove in poganja na górenjem konci debela, mesnata vlakna.

Na koreniki stojí 45—110 *cm* visoko okroglo, jednovito steblo, katero je do malega pokrito s cevastimi nožnicami velikih listov. Ti so podolgasti ali jajčasto-suličasti in celorobi ter sedé premenjema na dolgih nožnicah. Po njih tekó debele, mestoma privzdignjene, mestoma vglobljene žile. Górenji listi so manjši, ožji in malone brez nožnice. Na górenji strani so goli, na spodnji nekoliko vlakavi.

Konec stebela stojí mogočno, 30—45 *cm* dolgo latasto razcvetje. Pod vsako vejo sedí večji krovni list, manjši pa podpirajo posamezne cvetove. Cvet je zvezdasto razprostrt in razdeljen na šest podolgastih,

¹⁾ Menèk, (*Lota vulgaris*, Prüsche).

rmenkasto-belih, spodaj zelenkastih lističev. Rmenih prašnikov je 6; krajši so od oboda. Plodnice so tri; ob dnů se drži druga druge. Razvijajo se v mešičke, napolnjene s podolgastim semenjem.

Ta rastlina je v vseh svojih delih nekako ostra; zlasti presna korenika diši zoperno in je grenkega in žgočega ukusa. Posušeno zelišče izgubi omenjena svojstva malone popolnoma. Pride li prah s korenike na nosno sluznico, draži jo takó, da silno kihanje. Kakor so dokazala mnogoštevilna opazovanja, prištevati se mora bela čemerika, zlasti nje korenika, najmočnejšim ostrim strupom, ki ne vplivajo samó na človeka, temveč tudi na razne živali. Marsikaj so namreč poskušali ž njo in neovržno spoznali, da ne škoduje samó v želodci, ampak tudi kot prah v tekočini razmočen; takisto je strupen sveži sok iz korenike, kadar pride v rano ali kadar se brizgne v žilo. Smrt v takih slučajih ni nič nenavadnega. Ako s čemeričino obaro umivaš kakovo žival, n. pr. psa, mačko, jame bljuvati, da je kaj. Vsakokratni nasledki ostrupitve s to rastlino so silni: po nekoliko krvavi iztrebki z neznosnimi bolečinami v želodci in drůbu; nekako trga in grize te v trebušji in obistih, jezik odreveni i. t. d. Poleg tega te na vso moč davi in sili na bljuvanje, pridruži se še marsikatero zlò na živcih, kakor omotica, švėpava hoja, nezavest, omedlévica, krči in trganje po udih, blaznost, velika onemoglost, težave, mrzel pot in mraz po udih, nepravilen trip srčnih žil in drgetanje po vsem životu, dokler ne nastopi smrt, nasledek mrtvoudnosti. Domači živini je to zelišče takisto škodljivo. Goveda sicer za prve pomladi popasó liste, dobé pa drisko in jih zató potem opusté. Tudi svinjam, ki lahko marsikaj požró brez škode, škoduje to zelišče.

Ne pustimo te dalje, predno ti nismo pokazali prijaznejšega obraza in zakrili bojazni, ki ti je odsevala z lica pri resnobnem prejšnjem pogovoru. Evo ti, naglėj se najlepše naše cvetke, prekrasne hčere divnega planinskega svetá, ki rajskolepa ponižno drži zalo svojo glavico na viš, jednaka zvezdam, katere ti svetijo z jasnega nebá! Tukaj se ti ni bati ničesar, te cvetice je sama nedolžnost. Nje živo okó v najkrasnejši temno-modri barvi te takoj uveri, da je rastlina visokega rodú in da ji prija navadno le čisti, mrzlejši zrak po višavah. Ali ponižna, kakor je, stopi časih tudi v nižave, da razveseljuje svoje častilce. Imena ni posebno imenitnega, in tudi gospodar je ne vidi rad na svojem travniku, ker bi na nje prostoru lahko raslo kaj trave. To ti je mehurni svišč ali svedrec z nitasto korenino, na tanjšem konci razvejeno na drobna vlakenca.

Njega trdno in togo, naravnost na viš kipeče steblo je kakih 15 cm visoko, čveterorobo in jednovito ali pa vsaj proti vrhu vejnato. Veje so kratke in nosijo navadno posamezne cvetove.

Pritličini listi so jajčasti, topi, premreženi s 5 žilicami in postavljeni takó gosto, da narejajo rožico. Stebelni so nekoliko manjši, nasprotni, ob dnù zrasli in tù drobno nazobčani; reclja nimajo nobenega, paroma so razmaknjeni in podolgasti.

Jednakomerno peterokrpa čašica je podolgasto-jajčasta cev, po robéh je perutkasta, med njimi blede-zelena, spredi pa je razcepljena na pet zvezdasto razprostrtih jajčastih krpic. Vrat je razklan na dve ledvičasti brazdi.

Prijatelju prirode ni pretežka nobena stopinja, da pride o poletji do prelepe cvetke. Ako jo pa ima v nižavi, rad se ji hodi čudit, kadar le utegne.

(Dalje prihodnjič.)

Dalmatinske povesti.

Spisal Igo Kaš.

VIII. Biser roški.

I.

Poglej prekrasno deklè med mirtami! Kakor mlada Vesna stoji in gleda po modrem zalivu. Kakó jasno je nje čelo, kakó se ji béli vrat izpod zlatorjavih kit! V temnem očesi sije nebó nedolžnega srca; mila lica cvetó kakor jutranja zora na oblačkih nebeških! Lahko zakrivljenemu nosku bi rad verjel, da so Rimljani nekđaj ustanovili pristanišče Rože! In otroška ta usta, milejša so od iztočnih rož! Srečen, kdor . . .

»Za Bóga, Rihard, mólči vender! Pojdiva rajši k nji, da nama pové, kje je pot na zapadno stran polotokovo.«

»Oj, ti preprosti človek,« huđuje se prvi, »tolika lepota ti ne gane srca!«

»Kakó li, Rihard; ravno jaz jo uživam z vsem čustvom; ali pripovedovati ne morem, kar umeje samó čuteči duh!«

»Glej ga učitelja! Treba ni, da me takó zavračaš!« reče Rihard. »Pojdiva torej k dekletu in vprašajva jo, dasi bi rajši sedèl tukaj in

do skrajnega dné užival ta prizor. Toda žrtvovati se moram, zakaj sam se ne moreš pomeniti ž njo.«

»Žal! Sedaj šele vidim, da se moram priučiti temu jeziku!« reče óni, vitko rasel mladenič.

Rihard, prava umetniška osebnost, iskrnih očij in smehljajočih ust, pogleda ga osupel in se čudno nasmehne.

»Ta divjaški jezik!«

»Zvení prav prijetno,« ustavi ga Hugon. »Jako mi je žal, da nisem tega védel že prej. Toda kaj le vidi deklè na mórji?«

Postaneta za mirtami in se ozirata po pristanišči. Ladjica se bliža bregu, in v nji nekdo pozdravlja z rokó.

Ko je že blizu brega, vzklikne deklè: »Pozdravljen, Marino!« Dasi skoči ondu mlad, čvrst junak na noge in miga z rokó, naj ostane, vender steče déklica proti vási, in tudi ladjica krene tjà.

Ko šine mladenka mimo prijateljev, katera ugleda šele sedaj, oblije jo rdečica. Toliko da jo Rihard pozdravi — utekla je že.

Potujoča umetnika prehodita na dobro srečo polotokovo severno stran in zavijeta proti bregu.

Brezmejno mórje se širi pred njima; čarobno izpreminjajo valovi svojo barvo, šumeči okolo brežnih pečin.

Na zapadu se utaplja zlato-rdeče solnce v mórje. Svetla proga se vzpenja po valovji od brega do tonečega solnca, in ko je že utonilo, razletujejo se svetlobeli žarki po zapadnem nebu.

Vrneta se proti sèlu, kjer sta se ustavila za nekoliko dnij, da bi narisala najlepše morske pokrájine.

Rihard sicer spotoma vedno govori po živi svoji navadi, toda Hugon mu ne odgovarja; po glavi mu roji spomin na óno deklè med mirtami.

Pred prvo hišico na morski stráni vidita óno mladenko iz mirtovega loga, pogovarjajočo se z mladim trgovcem, katerega sta uzrla v ladji.

V sèlu čujeta, da je Marino Bondin zaročenec ljubeznive Evdoksije, katero povprek zovejo »biser roški«. Imovit je sicer, toda prav takó zapravljiv in malopriden; vedno streže le po veselicah, srca je nestanovitnega, in takó čujeta še mnogo lepih svojstev, katera ženstvo rado pripenja sliki kateregakoli snubača sosedinega. Saj tudi roditeljem ni po volji, ali deklè ga hoče imeti, in ne morejo se ji upirati.

Ves večer premišlja Hugon o Evdoksiji. Vedno mu je pred očmi, in ne more se ubraniti pikremu čustvu, da je toli mlada že nevesta.

Nastopnega dné se seznanita prijatelja naša s starim Nikeforom Vladičem, očetom Evdoksijinim.

Italijanski se Hugon za silo razgovarja ž njim, in prijazni stavec, umirovljen ladjevodja, povabi ju k sebi, da si ogledata njega bogate zbirke, katere je donesel iz morskih pokrájin vsega svetá.

Jako uljudno ju vzprejme Evdoksija, saj mora sósebnó častiti očetove gôste.

Hugon se danes ne zanímje mnogo za tuje orožje in druge inozemske stvari; njega okó se vedno ozira po ugíbni déklici, ki na máterino zapóved pripravlja sadje, slaščice in žarečega vina.

Toliko živeje se razgovarja Rihard s starim mornarjem in ga po vprašanjih in pristojnih ugovorih sili, da pripoveduje o potovanjih svojih.

Ko sedé pri mizi, nikakor ne umolkne stari Vladič, nego čimdalje živeje jima opisuje nekdanje svoje dogodke.

Takó jim hitro mine čas. Zaslužni kapetan se je vselej rad pogovarjal s potniki, zatorej prosi tudi danes, naj blagovolita mlada »Evropca« le često prihajati v njega hišo, kjer ju bodo vselej radostno vzprejeli. Sósebnó Rihard se mu je prikupil, Hugon pa je bolj ugajal ženáma.

Umeje se, da prijatelja nista zamudila prilike zahajati k rodbini Vladičevi, in sicer tembolj ne, ker je Evdoksijin žénin po trgovini od-potoval v véliko mesto, kar je Rihard na pol nagajivo povedal prijatelju svojemu.

»Hvala Bogú, da se z Evdoksijo lahko razgovarjam tudi francoski,« reče nekega dné Hugon, ko se bližata hiši Vladičevi.

»Hugon, menda véš, da je nevesta?« odgovori tovariš resno. »Ne nádejem se, da se ji hočeš vtihotapiti v srce?«

»Ne bój se; proučujem samó nje čarobno lice in stvarjam v mislih sliko, kateri bode ona glavna oseba.«

Rihard mu ne oporeka. Samó na tihem mrmrá Horacijevo: »Sunt quos auriculo pulverem Olympicum collegisse juvat . . .« in »Vsakogar veselí svoje . . .«

»Kaj méniš?« vpraša ga Hugon.

»Samó to, da je vsaki sliki treba glavne osebe, ničesar drugega,« odvrne mu óni; saj je videl in védel, da je v prijateljevih mislih Evdoksija že davno glavna oseba! . . .

Istega večera se izprehajata z Vladičevo rodbino in nje znanci na morskem bregu. Rihard se je prijel starega Nikefora Vladiča, Hugon pa je slučajno vodil Evdoksijo. Razkazovali so domačini tujcema sosodne griče in goré, pristanišča in vasi.

Na vzvišenem prostoru postojé. Ves širi zaliv zunanjih Bok leži pod njih pogledi.

»Vso drugačno sem si mislil južno Dalmacijo,« vzklíkne Hugon, »zlasti Boke. O teh resnično čarobnih krajih niti sanjal nisem!«

»Videli bodete še mnogo lepega«, reče déklica živo, vesela, da tujega gospoda toliko zanimlje nje rojstveni kraj.

»In ako mi vi vse razlagate, bode mi stokrat mileje,« pritrdi Hugon z jasnim pogledom.

Nató stopata za družbo na severno stran. Med mirtami in visokim grmovjem južnega raja, ki ravno cvete kàr najlepše, vodi ju pot.

Prav ko solnce zahaja, stoji družba na severnem kraju Luštice. Ondu gledajo blesteči prizor zahajajočega solnca in se potem vrnejo k beli kapelici vrhu hriba, kjer se najlepše vidi po vsi okolici — globoko v zaliv tivatski, za katerim se dvigajo v sivi dalji pleše glave orjaškega Lovčena, velikana črnogorskega. V mráku se prostira pred njimi obrežje ercegnovsko, in temà krije luko in polotok. Iz dalje oznanja glasen zvon večerni mir. Vrhovi skalnatih gorà se žaré v rmeni svetlobi; očrti vršnih ostrin se plamtéč rišejo v temnomodri nebesni svod; niže in niže se spušča bliščeči zavoje. Jasno se svetijo mogočne pečevite stene, ki ločijo zeleno obrežje od kamenitega svetá. V zlatem odsevu se dviga starodavni razrušeni grad nad mestom; celó pozidje morske trdnjave vztlí od čarobnega ognja. Kakor jasni rubini plamté dolge vrste visokih oken na nasprotnih hišah, in ves ta divni prizor se zrcali v morski gladini.

Molčé stojita Evdoksija in Hugon drug pri drugem; kakor presenečena gledata gore, dokler se žar ne umakne za vrhove, kjer se stopí v blede-sivem mráku.

Na temnem nebu se užigajo zvezde in odsevajo iz mórja. Po širem pristanišči pojema zvonjenje, in mirna tišina ju obkroža. V srcih pa jima še zvení zvon blagega večera in v prsih jima še vedno plamení krasota razsvetljenih gorà.

»Kakó lepó je bilo to!« izpregovori Hugon.

»Res, lepó, ali dobrega ne pomeni,« odgovori deklica zamolklo.

»Nama vender ne more pomeniti drugega nego dobro?« reče on iskreno.

Deklé ga pogleda vprašaje . . . Vidi se ji, da hoče nekaj rěči, ali oče Nikefor jo pokliče, da je čas iti domóv.

Rihard je bil vesel in dobre volje, todà Hugon je molčal.

Ko dospó do vasí, iz težka najde besed za slovó. Evdoksiji še pošepne: »Vender niste jezni náme? Smem li zopet priti k vam?«

Kratko mu odvrne: »Gospoda sta nam vselej dobro došla.«
Priznanje ni bilo, niti vabilo, in to ga je vznemirilo.

»Kaj ne, ta prizor žarečih gorâ je bil krasen?« reče mu spotoma Rihard. »Ali se ti ni globoko vtisnil v srce?«

»Tega prikaza ne pozabim nikdar!« odgovori Hugon in pristavi nekoliko tiše: »Vsa moja čustva je objela! Izgubljen sem!«

Prijatelj morda ni čul teh besed, ali pa se je le delal takó, da bi zvédel kaj več. Toda Hugon molčí, in tedaj gresta tiha v svoje stanovanje. —

To noč Hugon ni našel pokoja; nemirne sanje so ga mučile. Drugo jutro stopi bled k prijatelju.

Prav dobro vidi le-tá trpeči izraz na njega obličji in ga hitro pogleda. Potem reče mirno in premišljeno:

»Dragi Hugon, posloviti se morava; najin čas je pošel!«

Oni se strese; vender se ohrabri in odgovori, da je tudi njemu po volji, ako odideta. In tedaj odločita za odhod drugi dan, ko se parobrod iz Kotora ustavi pred Ercegnovim.

Zadnje popóldne prebijeta v družbi omiljenih znancev. Ko Evdoksija čuje, da odideta, obledí, toda skoro se udá. Bila je ljubezniva in prijazna, šalila se je z Rihardom in resno govorila z njega prijateljem. Ko se poslavljata, obetajo vsi, da se pridejo posloviti na prod.

Jasno jutro je, ko stopata Hugon in Evdoksija prva proti pristanišču. Govorita sicer o marsičem; toda z nežnim ženskim čustvom umeje déklica govoriti takó, da mu ni možno rêči kaj presrčnejšega.

Potrt stopi Rihard k Evdoksiji in reče: »Mila Evdoksija, ohranite nama prijazen spomin, dokler se ne vrneva!«

Tedaj že pristopi čolnár in ju povabi, naj stopita v čoln.

Na produ mahajo z robci. Srepó gleda Hugon na breg.

Sedaj se izgubé ostali znanci za hišami, in tožno se ozira Hugon proti mestu.

»Z Bogom, z Bogom, sladki sèn!« reče Rihard na tihem; toda prijatelj ga umeje, in hud pogled ga plača za porogljive besede.

Ko pluje uro pozneje parobrod mimo pristanišča roškega, stoji med mirtami, kjer sta jo prijatelja prvič ugledala, Evdoksija in maha z belim robcem v zadnji pozdrav.

Z ladje ji odzdravljata prijatelja.

II.

Minilo je nekoliko mesecev.

Za poletje je bila odločena Evdoksijina poroka.

Zvédel je Marino marsikaj, kakó uljudno se je védla njega nevesta proti tujcema, in vzbudilo se mu je nekovo grko čustvo, dasi ljubosumnosti ni imel pravega vzroka. Toda gledal je nevesto nekako nejeverno in zahteval, da se določi dan poroke.

Ali odurno, strogo vedenje njegovo, toli različno od vedenja ónih tujcev, strašilo je déklico, in odlagala je odloko od dné do dné, od tedna do tedna, pri čemer so jo radi podpirali roditelji.

»Pomlad je minila, in še ne vé, kdaj hočeš stopiti pred oltar,« deje nekega dné Marino. »Toda dobro vé, zakaj se braniš. Oni tujec ti roji po glavi. Ali ni takó? Povèj!«

»Hugon, misliš? Kakor brat mi je drag!« odgovorila mu je mirno, saj sama ni védela, da ji je mnogo mnogo dražji . . .

»Prepričaj me in privóli, da se skoro poročiva.«

»Počakaj še, Marino, potrpi do jeseni!«

Razvnet se obrne Marino in odide na prod . . .

Hugon je dopisoval pogostoma.

V nekem listu je govoril o hrepenenji — o ljubezni svoji in prosil Evdoksijo, naj mu odpiše, ali jo smé priti pozdravit, nevesto svojo. Zakaj takó ne more živeti dalje; želi si odločnega odgovora.

Od neizmerne boli se je takrat sklonila Evdoksija. Največja sreča, združitev ž njim, bila je takó blizu, bila je v nje móči, in vendar še misliti ni smela nánjo!

Odgovorila mu je preprosto, da ji bije srce zánj kakor za mi-lega brata, toda — Marinu je dala besedo, kateri se ne more izne-veriti. Z lažjó na ustnih da ne more stopiti pred oltar. Naj se je prijazno spominja, naj bode prav srečen daleč od nje.

Odbijala mu je torej prošnjo; ali poznala se je vsaki besedi not-ranja bolest, da se mora odpovedati njemu, in to je provzročilo, da je sklenil Hugon odpotovati na jug, kjer se mu morda posreči . . . niti domisliti si ni mogel, kaj; gledal je samó, da kàr najhitreje dospè na mórje in v daljni kraj.

V tem je Marino privolil, dasi ni mogel prikrivati ljutosti svoje, da se poroka preloží na pozno jesen.

Evdoksija je bila sicer odločena, da mu podá roko, toda želela je kolikor móči odložiti óni čas; marsikaj je čula sedaj o žéninovem

življenji, kar ji ni prijalo. On sam se je delal vedno radostnega in je dostikrat prihajal na polotok, kjer je našel nekega dné — nepričakovanega tujca. Hotel se je pokazati izobraženega možá, zato ga je uljudno pozdravil. Bil je tolikanj dobre volje, da si je déklica vesela oddehnila, zakaj bala se je že neprilichnosti.

Na vitez prijateljski se posloví prvi večer.

Ko pride Marino pozno zvečer v mesto, napoti se v gorske ulice, držeče proti górenji trdnjavi, stopi v nizko hišico in vpraša, ali je Mijat domá.

Medel, visok mož prežečih očij mu stopi naproti: »Kdo je?»

»Jaz, dragi Mijat. Rad bi govoril s tabo. Ali si sam?»

»Aha! Gospod, stopite v sobo; ondu naju ne čuje nikdo.«

Marino gré za njim v slabo razsvetljeno, zatohlo sobo. Ondu séde na razdrapan stolič, potegne steklenico iz žepa in jo podá ónemu.

Ko jo Mijat vedno iz nova nastavlja na usta in srka žgočo tekočino, razlaga mu Marino svoje namere in mimogredé tudi njih vzroke, pri čemer óni časih prikima, nateza in gubanči obrvi, češ, da je s tem zadovoljen, z ónim pa ne.

»In dvajset zlatov mi daste?» vpraša napósled.

»Dvajset težkih zlatov, ako dobro zvršiš svojo nalogo; toda skoro mora biti!«

»Zadovoljni bodete. Imam tam na óni stráni —« rekši pokaže proti zapadu — »prijateljev, ki mi radi pomorejo; ali temu treba časa in novcev!«

»Novcev dobodeš, kolikor treba, ali časa mi ne trati,« reče Marino.

»Stalo bode dosti. To je izvrsten izum. Videl sem nekđaj jednako stvar. Lahko jo priredim, kjerkoli hočete; o določenem času zdrsne vzmét, počí, in največje ladje se razpršé v zrak! Toda za vaš namen potrebujemo majhne stvari; ne mnogo hrupa, in samó sprednji del ladjin, pravite? — To bode težko delo! Koliko mi naštejete na róko?»

»Za sedaj sto goldinarjev,« reče Marino in odšteje denar na mizo.

»Tedaj mislite resno?» reče óni, in okó se mu zaiskrí. »Ali stvar je draga, jako draga, in dodati morate še toliko. Treba mi jih je tudi za pot. Odriniti moram v Bari na Laško in odtod moram dolgo potovati po kopnini, da pridem do prijateljev, in ti bodo tudi zahtevali nekaj.«

»Dobro, evo ti še sto goldinarjev, in glej, da se vrneš najkésneje začetkom prihodnjega meseca. Vidiš, osmega kimovca mora óni stroj izpolniti svojo dolžnost!«

»Dà, dà, na Malo gospó. — Dvajset zlatov mi hočete dati?«

»Gotovo, ako se ti posreči.«

»In ako ne?«

»Vešála!« pravi Marino zaničljivo in se odpravlja.

»Obetajte mi jih trideset!« prosi Mijat preponižno, »in videli si bode te čuda.«

»Bodisi; toda ako izpregovoriš o tem besedico, glej ta samokres! Te svinčenke prejmeš, da te glava nikdar več ne bode bolela!«

Prestrašeno renčč pogleda Mijat grozečo cev. »Ne bode treba. Dobro vam poslužim.«

Ko odide Marino, prešteje Mijat denar in ga zadovoljen vtakne v žep.

»Takó, vas imam, drugi pa še pridejo. Jaz te bodem že golil! Le počakaj, ti trdoroki lakomnik! Kakó dobro, da imam óni vražji stroj pri sebi in da umejem, kakó je ravnati ž njim! Haha! Na Laško pojdem, ali pa tudi ne. V Dubrovniku lahko živim dva tedna veselo, da bode kàj!«

Takó govori Mijat, izpije steklenico in se vrže na ležišče.

(Konec prihodujč.)

Roža življenja.

Nebó mi rožo podelilo,

Ko stopil v svet sem mladolet,

Prejél sem z rožo naročilo:

»Zvestó ji čuvaj mladi cvet!«

Ob zóri skrbno ji prilivam,

Da cvetja dan ne zamorí,

In v mráku rožo to zakrivam,

Da ne končá je mraz nočí.

Ko roža méni ta usalme,

Usalme rádost ž njo svetá,

In v prsi smrt ledena dahne

Ter živel bodem — brez srcá . . .

Rástislav.

Okolo svetá.

Potopisne értice. Spisal A. Dolenc.

I. Iz Pulja do Mavricija.

(Dalje.)

Aden, dandanes angleška svojina, leží na južni stráni Arabije. Ker nima dobrega pristanišča, zató je zajedno njega pristanišče Steamer-Point. Aden je na majhnem polotoku, v žrelu nekdanjega ognjenika. Vsa pokrájina okolo mesta, takisto otoki v okolici in v južnem delu Rdečega mórja so vulkanskega izvira. Mesto je bilo znamenito že za Rimljanov, v 13. stoletji pa je štelo po poročilih Marco Pola do 80.000 prebivalcev. V poznejših letih je zopet prepalo, in ko so prišli leta 1837. vánje Angleži, bilo je malone neobljudeno. Skoro pa se je zopet razvijalo, ker so se trgovci in drugi ljudje selili vánje.

V arhitektonskem oziru po mestu ne vidiš kaj posebnega. Hiše so večinoma majhne, zidane v jedno nadstropje. Véliki trg, kateri rabi zajedno trgovini z velblodi, delí mesto v dva skoro jednaka dela. Javnih poslopij je le malo. Posebnost v Adenu so vodnjáki. V mestu namreč ni pitne vode, in ker poleg tega malokdaj dežuje v teh krajih, zgradili so že v rimskih časih velikanske vodnjáke, v katerih se je nabirala dežévnica. Ko so prišli Angleži semkaj, bili so skoro vsi vodnjáki uničeni. Tri so popravili, in ti zadoščajo vsem potrebam. Zeló veliki so in ležé drug vrhu drugega kakor terase. Voda se odteka z goré v prvi vodnják, iz tega pa v spodnja dva. Vodnjáki so pol ure od mesta; do njih drže drevoredi, jedina izprehajališča. Razven teh drevoredov je malone vsa okolica brez drevja. Mesto ima tudi 7 do 8 milj dolg vodovod od Šeik-Othmana; njega ceví so po nekod odprte, da si potovalec lahko ugasí žejo. Voda pa ni ukusna, ker je preslana.

V Adenu nismo zahajali mnogo, ker tam ne dobiš skoro ničesar. Ostajali smo večinoma v Steamer-Pointu, ki je na desni stráni od vhoda v pristanišče. Na bregu je dolga vrsta pravilno zidanih, s stebri okrašenih hiš. Nad njimi vidiš vojašnico za posadko, druga javna poslopja, n. pr. stare agencije in zaloge za parobrodna društva; tudi vsi konzulati in uradi so tukaj. Steamer-Point leží na polotoku, kateri se razteza daleč v mórje in se končuje z ognjeniškim gorovjem. Stanovniki so zmés vseh národov. Angleži so večinoma vojaki, katerih je v Adenu precëj; Francozje, Lahi in nekoliko tudi Angleži so trgovci

in posestniki hôtelov. Poleg domačih Arabcev je mnogo Somalcev, ki so prišli z nasprotnega afriškega polotoka in so najlepše plemo vseh zamorskih plemen. Polti so temnočrne in si obično mažejo lasé z ugašenim apnom; od tod prihaja njih svetla barva, katera káj čudno pristoja črnim njih obrazom. Večinoma imajo kratke, zavite lasé, vender nosijo nekateri tudi dolge lasé, takisto zavite. Odrasli Somalci opravljajo hlapčevske pôsle, nedorasli pa postopajo in se ponujajo za razna opravila. Tujce neprestano nadlegujejo za bakšiš. Ti dečki imajo čolne, izdolbene iz debla, in jih prav ročno vodijo z jednim samim vêsлом. Od daleč že jako kričé proti prihajajoči ladji, naj se jim vrže káj denarja v mórje, zakaj potapljajo se res izborno. Čudili smo se, da morski volkovi, katerih je tukaj obilo, niso požrli nobenega dečka; morda je venderle res, da te ribe ne marajo črncev. Obleka Somalcev je jako preprosta; možjé imajo samó rute okolo ledja, ženske pa so popolnoma odete v krpe in halje ter nosijo mnogo lišpa. Moški imajo okolo vratú usnjén pas, posejan z dragocenimi kameni; takisto nosijo na rokah usnjéne, jako tesno prevezane napestnice. Arabske žide je prav lahko spoznati po dolgih »pajkes«, dočim je ostala glava ostrizena jako kratko. Arabci in Somalci jih močno sovražijo, také da jih morajo braniti angleški redarji. Čudno kazen so domačini prisodili židom: nikoli ne smejo zajahati konja, zánje je osel. Židi se bavijo z obrtom in rokodelstvom, menj krošnjárijó. Njih stanovanja so ubožna in nesnažna.

Tistega večera, ko smo sém prišli, napotili smo se na kopnino. Na obrežji nas je čakalo mnogo somalskih fijakerjev. Vozovi so jednouprežni, široki in imajo po štiri sedeže. Pot drži skozi Steamer-Point, potem tik obrežja čez prelaz, kjer je redarska postaja. Na drugi stráni ónega prelaza je cesta ravna do omenjenega gorovja. Pokrajina je pusta, peščena in brez drevja. Velike ptice ujede letajo brez vsake nevarnosti po nji. Cesta je vedno jako živahna. Tú vidiš štirikolesne in dvokolesne vozove, naprežene s konji, volmí ali velblodi, osličé, kateri nosijo vodo v prašičjih mehovih; mimo tega lahko opazuješ karavane in različne šetalce. — Pri Mehalahu se cepí pot: jeden drží v Šeik-Othman, drugi v Aden. Od Mehalaha gré precěj vkreber, také da mora hlapec stopiti z vozá in pomagati konju. Na vrhu so velika vrata; blizu njih so topovi in posadka. Zvečer ob 10. uri se vrata zapró. Od tod drží cesta nizdolu v Aden med visokimi skalami.

Ko smo drugo jutro zopet prišli iz Steamer-Pointa v Aden, sklenili smo nazaj jahati na velblodih. Na trgu smo si najeli vsak po jednega. Nekoliko čudno se nam je zdelo, ko smo bili zdajci také

visoko. Začetkoma smo jezdili korakoma, pozneje pa so gonjači hitreje podili svoje živali. Kakor se ziblje velblod, takó smo se zibali tudi mi, od zadi naprej. Skoro smo bili vsi premočeni od potú, ker je bilo silno vroče. Vsi utrujeni smo prišli v Steamer-Point in po kratkem počitku šli v mesto, v čegar bazarjih je videti mnogo stvarij indijskega, japonskega in kitajskega izvora.

Ladja naša je ostala v Adenu štiri dni. Predzadnji dan smo se napotili nekateri še v zelenico Šeik-Othman. Spotoma smo prišli do lepega vrta, kjer smo se zlasti čudili premnogim ptičjim gnezdrom, katerih je 50—100 na jednom drevesi. Gnezda visé z vejic kakor pri nas hruške. — Pol ure smo gazili v pustinjskem pesku do zelenice. Šeik-Othman ima samó dve kameniti hiši, ostale so od ilovice. Zelene palme, katere kipé izmed hiš, Evropca nekoliko bódejo v oči, ker okó ni vajeno drugemu nego pesku. V okolici je mnogo málinov na veter. Stopili smo v arabsko hišo, kjer so nas vzprejeli jako gostoljubno. Ker so ravno obedovali, povabili so nas, naj prisedemo. Sedli smo s prekrižanimi nogami na tlà, Arabci pa so sedeli na nizkih podnožnicah. Ponujali so nam rib, kruha in kokosovega mleka. Da bi jih ne razžalili, jedli smo tudi mi kàr z rokami.

Dné 5. vinotoka je odplula »Sajida« proti Diego Garcia. Pri odhodu smo morali kuriti parni stroj, ker je pihal nasproten veter, in takisto smo se okolo 100 milj daleč vozili s parom. Spotoma smo lovili ribe, katerih je kàr mrgolelo okolo ladje. Ker je bil ščip in mórje mirno, bila je ponóčna vožnja krasna, zató smo ostajali do pozne noči na krovu. Dné 12. vinotoka smo ujeli morskega volka. Moštvo je bilo razkropljeno po vsi ladji in pripravljeno za vizitacijo. Kàr se nam naznani, da je morski volk blizu. Kakor bi trenil, zberó se vsi mornarji na krovu. Res je plaval morski volk, blizu 3 m dolg, za ladjo v vodni brazdi. Urno se vsi pripravijo za lov. Celó dispenzér prihití iz temnih svojih jedilnih shramb in prinese nekaj kosov slanine za vádo. Véliki trnek z mesom vržemo v vódo, mornarji pa držé debelo vrv, čakajoč povelja, da bi jo nategnili. Sedaj vržemo mornarsko suktnjo v morje. Volk jo hlastno popade, toda vidéč, da v nji ni ničesar zánj, bruhne jo zopet togoten iz sebe. Ugledavši slanino, splava k nji, povoha jo in se igra, potem pa zopet odplava. To se ponavlja večkrat. Mislili smo že, da bode naš trud zaman, zlasti ker smo minuli dan ubili vola in vrgli odpadke v mórje, s katerimi si je morski volk izvestno napolnil želodec. Poskusili smo ga ujeti v zanjko; ali tudi to nam je spodletelo, dasi je bil že v nji. Kàr se zapodí zopet na slanino, léže nekoliko na stran in jo pogoltne, ž njo pa tudi

trnek. Na povelje: »Nategnite vrv!« potegnejo ga mornarji na krov, kjer ga krovni načelnik z udarci omami. Sneli smo mu kožo in mu razrezali teló; kožo, zobovje in hrbtnec smo spravili, vse drugo smo vrgli v mórje. Samó kos mesá smo dali kuharju, da nam ga je pripravil; teknilo nam je dôkaj dobro. —

Drug zanimljiv dogodek je bila slavnost, katero smo priredili dné 24. in 25. vinotoka, ko smo pripluli blizu ravnika. Ob $\frac{1}{2}$ 8 uri zvečer — pri vas v Ljubljani je bilo okolo 4. ure popóldne — zbralo se je vse moštvo na krovu. Ko se je začul na desnih stopnicah klic: »Ahve il nave!« védel je vsakdo, kaj pomeni. Pilot je prišel napovedat bogá Neptuna. Z rdečo svetilnico v roki je došel skozi vrata, katera držé iz baterije, po stopnicah, takó da je bilo videti, kakor bi prihajal iz mórja. Ogrnjen je bil v nepremóčno haljo, na glavi pa je imel velik deževni klobuk. Dičila ga je dolga, bela brada; na stráni mu je visel daljnogled in zemljevid. Za njim sta stopala dva domačina, skoro popolnoma gola, črno namazana s premogovim prahom in okrašena z običnim lišpom. Ko je na prvi klic částnik odgovoril s klicem »Sajida«, prišel je pilot na poveljnikov most, kjer je stal naš poveljnik. Tù se je pričel navadni razgovor: »Katera ladja je to?« — »Avstrijska korveta Sajida.« — »Od kod prihaja?« — »Iz Pulja.« — »Kam je namenjena?« — »V Diego Garcia.«

Potem je naznanil pilot svojega gospoda za drugi dan. Napósled je vprašal po kurzu. »Od vzhoda na jug,« odgovori mu kadet. Ko pilot poveljnika posvari, da kurz ni pravi, temveč da mora kreniti nekoliko v stran, sicer trči ob koralne skale, gré s krova in izgine s pomočnikoma v bateriji.

Popóldne drugega dné je bilo vse pripravljeno za »krst na ravniku«. Kadetje smo stali s sekstanti na krovu, da bi natanko določili poldnevno točko. V contra-carréji pa nas je čakal šampanjec, ohlajen na ledu. Poldnevna točka je bila tri milje daleč od ravnika. Vozili smo štiri milje na uro, torej smo morali biti ob 12 in $\frac{3}{4}$ ure na ravniku. Skoro po $\frac{1}{2}$ 1 uri pa se vlije dež, in vsi smo bili prirodnim pótem krščeni do dobra. Vender se je polegel veter in dež; toda prehod čez ravnik smo zamudili za nekaj minut. Potem se je pričel na krovu slavnostni izprevod. Částniki in kadetje smo bili zbrani na mostu. Mimogredé omenjam, da pet částnikov, našega poveljnika in tri četrtine mornarjev še nikoli ni bilo pod ravnikom, torej tudi ne pri takšni slavnosti. Priredili so jo óni, kateri so bili že prišli čez ravnik.

Dočim so piskale flavte in vpili črnci, pripeljal se je z velikim spremstvom kraljevski voz, na katerem je bil Neptun s svojo soprogo

in sinom, ki je bil péstunji v naróčaji. Prišla sta tudi dvorni brijač in dvorni šaljivec. Neptun, v kraljevi opravi s trizobom in zavito dolgo brado, sedel je poleg soproge, katero je predstavljal mlad pomorščák. Najmanjši mož na krovu je bil za princa. Péstunja je bil močni kurilec. Neptun je bil óni podčástnik, kateri je na predvečer predstavljal pilota. Omeniti moram še dvornega zvezdogleda in njega jako učeno adjustiranih pomočnikov. Vso skupino smo fotografirali, toda ne kaj dobro. Po obični predstavi pri částnikih in poveljniku, kateri je ta dan priredil veliko pojedino, šel je Neptun v šator. Sedaj se je pričela prosta veselica.

Zvezdar je postavil velikanski daljnogled, v katerem se je prav dobro videl ravnik — preprežena nit. Kdor si je ogledal ravnik, dobil je dobro mero vode na glavo. Dvorni brijač je pričel svoj pôsel z veliko leseno britvijo. Kdor pa je sédel, bil je že v vodi, katera je bila v mehu, prevlečenem s preprogo. Črncem je ponujal steklenico, napolnjeno z dobrim vinom. Ubožec, kdor se je dal premotiti, zakaj steklenica je bila polna morske vodé. Ako se je kdo kam zagledal, bile so takoj pri rokah parne brizgalnice, da so ga vzdramile. Napósled je bila velika tombola, za katero je vsak částnik in kadet nekaj podaril. —

Na vožnji v Diego Garcia nas je dohitel vihar, ki pa ni prozročil nobene škode; samó okolo 50 milj nas je zanesel s pota. — Dné 2. listopada smo dospeli v Diego Garcia. To je zeló ozek koralni otok, ki meri po nekod samó 500, tudi le 100—50 korakov. Dviga se komaj $1\frac{1}{2}$ m nad mórje. Zaliv je kaj plitev, razven tega ima polno koralnih skal, takó da je vhod jako težaven. Ravno ko smo se bližali ozkemu vходу, vil se je velik dež, kateri nam pa vendar ni pokvaril lepega razgleda na otok. Pred nami se je razprostiral nizek raven, zaokrožen otok, porasten z najlepšim tropiškim drevjem, izmed katerega se je tù in tam dvigala hišica. Ko je prestal dež in je solnce razsvetlilo ves otok, mislili smo, da stojimo pred čarobnim pravljíčnim vrtom. Otok šteje kakih 400 stanovnikov; med temi je samó 11 belcev: 5 moških, 2 ženski in 4 otroci. Otok ne pripada nobeni državi. Na njem so tri plantaže, katere so svojina treh zasebnikov, Francozov iz Mavricija. Prerasten je s kokosovimi palmami in bananami, takisto vidiš indijske smokve; po ostali zemlji pa rase trava in druge rastline. Živalij ni mnogo; razven podgan in ptičev sploh ne vidiš drugih. Navadni pridelki so kokosovi orehi in kokosovo olje.

Na otoku so tri naselbine: East rouet, Marianna in Mini-Mini. Usidrili smo se pred prvo, okolo 200 m od kokosovega gozda. Tukaj sta

nuje upravnik tega otoka. Naselbina ima bivališče za upravnika, za nadzornika z ženo in otroki, shrambe za olje in gospodarsko poslopje. Potem je še bólnica za delavce in velik gozd, v katerem je do 300 kónj in oslov, katere potrebujejo pri málinih za olje. Razven tega so še kočé za delavce, kateri so prišli z otokov Mavricija in Madagaskarja. Koče napravljajo od palmovega lesá. Sploh je palma tem prebivalcem jako koristna. Vse, česar potrebujejo, dobivajo od nje: les za stavbe in orodje, jed (kokosove orehe), pijačo (mleko) in olje.

Družbinsko razmerje na otoku je žalostno. Poliandrija in poli-gamija sta združeni. Prva bi bila vzpričo malega števila žensk še umevna, druga pa je dôkaj čudna. Kakor drugéj so tudi tù zamor-kinje odurne zunanosti, kreolinje pa jako lepe. Duhovnika ni na otoku. Nadzornik opravlja vse cerkvene pôsle. Ker pa prihajajo nadzorniki različne vere, zató se tudi opravila menjavajo po različnih verskih ob-redih. Mož in žena sta jednakopravna, kar se tiče pravice. Oba opravljata jednake pôsle. Upravnik je zajedno sodnik in sploh vzdr-žuje red na otoku. Nadzira ga sodni uradnik, ki prihaja vsako leto iz Mavricija. Denar nima na otoku nobene veljave. Za tobak smo dobili vse; zlasti ker je otočanom pošel, zakaj že dobro dolgo ni bilo nobene ladje blizu. Za izlete je otok posebno ugoden, ker ni treba nobenih priprav. Ako si lačen, vzameš kokosov oreh in ješ, dokler se ti ljubi; ako si žejen, piješ kokosovo mleko; ako ti je vroče, lahko se ohladiš pri morji. Spiš lahko povsod pod milim nebom, ker ni nevarnih zveríj. Samó komarjev in muh se je treba braniti.

Na otoku nam je bilo prav dobro. Gostoljubni upravnik nas je večkrat povabil k sebi, zató smo se odzvali na krovu njemu in vsem ondotnim belcem. Prišli pa smo na otok zató, ker nam je pohajal pre-mog. Ali ker ga niti nismo dobili na otoku, pomagali smo si z lesom starih ladij in s kokosovimi lupinami, katerih smo naložili do 50 ton.

Dné 5. listopada smo se odpeljali proti Mavriciju, kamor smo prišli dné 14. listopada. Videli smo bližnje otoke Round Island, Ser-pent Island in Flat Island; Mavricij pa smo ugledali šele okolo 10. ure zjutraj, ker je bil popolnoma skrit v megli. Solnčni žarki so skoro razpršili meglo, in pred nami se je razprostiral lepi gorati otok. Ob 4. uri popóldne smo se usidrali v Port Luisu, glavnem mestu njegovem.

(Dalje prihodnjíc.)

Prekásno!

Iz mesta sem bežal v samotni log
Srdit se na svojo usodo.

Molčala so débla siva okrog,
Ko ném sem razmišljaj nezgodo,
Tolažbe nikjer za dušo trpečo,
Nikjer ni nádej na boljšo srečo! . . .
Brezup mi je v duhu vprašanje oživil:
Kaj li sem zakrivil?

In slíšal sem glas skrivnostno-globòk:
Ne toži ljudij ni usode!

Ti dél si jedino svojih otròk,
Ti sam si kriv vse nezgode,
Zatópi se v svoja minula dejanja,
Ne brani se trpega piti spoznanja! . . .
Pokril sem si lice in vzdihnil sem glasno:
»Prekásno, prekásno!« . . .

Dolénjec.

Dokaz.

Ód tebe sem dròbno pisno dobil,
Da z drugim si zdaj zaročena,
Da tvoj izvoljenec blag je in mil,
Da bodeš mu srečna žena.

Razvnela se v srci mi ni zavist,
In ljubosumje se ni m' vnelo;
Tresoče roké sem bral tvoj list,
In vènderle bral ga veselo.

V življenji je méni, predobro véim,
Usojena grenka kupa:

Ko tebe sem nékdaj ljubil ném,
Ves čas sem te ljubil brez upa.

Da brídsko danes ne tožim jaz,
Ko drug te ljubimec je snubil,
To bodi najvidnejši tebi dokaz,
Da sem te resnično ljubil!

Dolénjec.

Jezikoslovne drobnosti.

1. Es handelt sich — se gré.

V novejšem času beremo po naših časopisih večkrat stavke, kakor so ti-le: »Pri bližnjih volitvah se ne gré samó za tó, da se za poslance izberejo narodni možje« i. t. d.; »Ko bi se šlo za to, napraviti novo cesto« i. t. d.; »Na Koroškem se gré za obstoj slovenske narodnosti« i. t. d., i. t. d. V prejšnjih časih se je rabil glagol *iti* v tem pomenu brez reflektivnega zaimka, ako se je sploh rabil; pisali smo samó *gré*, *bi šlo* in enako. Takó so pisali, kolikor véim, tudi naši stari. V tem smo se strinjali z drugimi Slovani in Neslovani, od katerih se je ta način govorjenja zatrosil k nam.

Hrvat in Srb govorita *radi se o tome* poleg *ide mi za glavu* in *o glavu*. Čeh pravi *jedná se tu o jeho čest, o jeho život* poleg *jde běží o život, o čest, o hrdlo* ali pa tudi *tu je, není o čest, hrdlo: je tu o naše peníze; kdyby o duši nebylo, raději do vody skočiti jsme volili*. Poljak pravi *idzie o co* in *chodzi o co* es handelt sich um etwas; lužiški Srb govori enako: *tu wo ničo małe nje pòhdže* hier wird es über nichts Kleines hergehen, hier wird es sich um nichts Kleines handeln, poleg tega pa tudi kakor Čeh *wo čo se jedna* worüber handelt es sich (*jednati* handeln, trachten einig, eins zu werden: *jeden*). Tudi Rus ima poleg *spráši vaetsja* in *zavisiť od togo* prej naštetim podobno reklo: *dělo iděť o tom* es handelt sich darum. Kaj vidimo torej pri Slovanih? Vsi rabijo »iti, hoditi« v pomenu »es handelt sich, es geht um etwas, es gilt etwas« brez ozirnega zaimka. Tudi Litavec pravi: *tà pravà eit ant gyvaištiēs ar smertiēs* es handelt sich hier um Leben und Tod (*eit, eimi žyju*). Naš jugozapadni sosed rabi prav takó *andare: ne va della vita, dell'onore, dell'interesse* poleg *si tratta della vita* i. t. d. Enako govori Francoz *il y va*. Anglež si pomaga z reklom *the question is*; torej je »Sein oder Nichtsein, das ist die Frage« (in takó tudi slovenski »biti ali ne biti, je vprašanje«) popolnoma suženjska preloga znanega Hamletovega izreka. — Kaj je sklepati iz vsega? Da je pisati samó *gré* brez *se*. Od kod pa se je neki ta *se* vrnil v slovensko pisavo? Iz nemščine. Nemeč pravi: es gilt etwas, es geht um etwas, najrajši pa: es handelt sich um etwas. Nemščine zmožni Slovenci so videli, da se »es handelt sich« skoraj vedno prelaga z *gré*; ker pa ima nemščina v tem réklu »sich«, pritaknili so »se« še slovenskemu »gré«. Pripomogel je k temu gotovo tudi nekoliko slovenski pasiv *se gré* »man geht«. Torej nov primér za mešanje jezikov. Kakó nam je pisati v knjižni slovenščini, more iz zgoraj povedanega pač vsak sam posneti.

2. Gledé tega, gledé na to.

Gospod Lekše piše v svoji pozora vredni razpravi »Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in pismu« (Dom in Svet III.) pod št. 10. na str. 85. o predlogu »gledé«, da je raba tega predloga z rodivnikom po nemškem duhu, češ, da odgovarja nemškemu »in Anbetracht dessen, mit Rücksicht auf«. Rad pritrjujem, da je ta predlog iz novejšega časa in iz nemščine preložen, ne sicer morda iz »in Anbetracht dessen« ali »mit Rücksicht auf«, ampak iz katere od teh le oblik: »betreffend, bezüglich, hinsichtlich«, najbrž iz poslednje. Mi imamo to besedo pač od Hrvatov: *glede* betreffend, bezüglich; v starejših naših pisateljih in slovnicačah je ni zaslediti. Iz tega torej tudi razvidimo, koliko je prav za prav vredna. Lekše piše zastran našega *gledé* dalje: »Združevati nam je vedno gledé s sklonom, katerega zahteva

glagol, čegar deležnik je gledé. Potem takem *gledé to* ali *gledé na to*, *gledé na okoliščine*, *gledé na sposobnosti* i. t. d. Res da je naš sedanji predlog po svoji obliki deležnik (ne od *gledati*, ampak od glagola *gledéti*, v I. os. ednine *gledím*, kakor še govore Štajerci na vzhodu in Kajkavci, stsl. *ględěti*, *ględědq*, *ględěši*, part. *ględę*; Srbi uporabljajo to obliko poleg *gledam*); ali da se mora ta deležnik združevati samó s toživnikom ali s predlogom *na*, ne zdi se mi prav resnici podobno. Predloga *gledé* sè samim suhim toživnikom še nikjer nisem bral; Hrvatje sami, kateri so nam ga posodili, združujejo ga vedno z rodivnikom. Je-li pa res, da se *gledati*, *gledéti* združuje samó s toživnikom? Nasledni primeri nam bodo pokazali, da je tudi rodivnik navaden: stsl. inogo gledaj korablja *Зллын прерβλέςψυτν τήν σήλην*; nsl. pogledajte mojih rok, pogledajte limbarjev ¹⁾ na polju, on gleda svojih dveh hčerí, sonca poglej, wirf einen Blick auf die Sonne; srb. tu momci gledaju djevojaka, ugledala udovice crne; mr. (sestra) h'adyt' kónca tomu; vr. čto ty stalb, da čego gljadišb; pol. wyglądac czego; dsrb. gl'edajucy tych bytšych gnjezdov i. t. d., i. t. d. Najdeš jih v Miklošičevi Vergl. Gr. IV. 492 ns., nekaj tudi 487: „der gen. steht bei verba transitiva, welche eine sinnliche oder geistige wahrnehmung ausdrücken.“ *Gledé* z rodivnikom torej ni proti slovnici; nemčizna se mi zdi toliko, da je iz nemščine preložena beseda. Ali naj jo popustimo zategadelj? Preveč se je že vkoreninila, da bi jo bilo moči izrúti; preden jo zavržemo, morali bi si poiskati druge primerne besede. Kje jo vzeti? Ker nam dobro služi, pustimo jo v božjem imenu in združujmo jo sedaj z rodivnikom, sedaj pa s predlogom „na“, kakor je bolj prikladno stavku, z „na“ sosebnó tedaj, kadar bi se nakopičilo preveč rodivnikov.

3. Rajtinga — rod.

Po Ant. Raiči izdani rokopis „Stapleton“ ima v evangeliji za 2. adventno nedeljo ta-le stavek: »Sarisnizo Vom poueim, de na bo praefhla ta raitinga (olli roiftuu), datler fe bode tu Vse fgodillu.« Izdatelj nam v svoji razpravi o jeziku tega spomenika po nepotrebnem na široko razlaga besedo »rajtinga — reitung, račun«, ničesar pa ne pové o tém, kakó more na našem mestu stati ta beseda v pomenu »rod«. Jaz si stvar razlagam takó-le: V latinskih prelogah (tudi v Vulgati) stojí na našem mestu povsod *generatio*. Prvi del te besede (gene-) je bil najbrž tiskan v prejšnji vrsti in v naglici je prelagatelj bral samo *ratio*, kar je brez pomišljanja preložil suženjski in po besedi: *ratio* »račun — rajtinga«. Da pa ta beseda ne ustreza, zapazil je

¹⁾ Ta beseda je že v Sl. Čbeli II. 2. str. 156. prav razložena: »limbar ni družiga kakor spačena nemška beseda ‚Lilienberg‘. Lilienberg je bilo namreč imé gradu, od kteriga ima Limberska gora ime, po kteri so tisto besedo posneli.«

kesneje ali on sam ali pa drug kedó, ki je njegov rokopis rabil, ter je pri-
stavil v oklepih besedi »olli roiftuu«, ne dosti bolj premišljeno, ker nje-
gova preloga kaže, da je besedo *generatio* imel za subst. actionis. Da je
prelagatelj Stapletona tudi sicer bil precej slabo podkovan in nagel, kaže
nam poleg drugih primerov seosebno preloga: ie k nemu en kapitan stopil,
S iemenam Centurio (šte. 8.)!

Dr. K. Štrekelj.

(Dalje prihodnjič.)

Jért, irt, irta.

Za ime ptice *corvus glandarius* imamo besedo sójka, šójka, šója, gorenjski krivo šóga. Zraven tega se čita v Cigaletovem besednjaku pri besedi *hähher*: *irt, irta*, v Markovem: *irt, m.* der nussähher, die nusskrähe (pica nucifraga Klein.) V Miklošičevem „etymologisches wörterbuch der slawischen sprachen“ stoji: *jért, irt* nussähher. Od kod imamo Slovenci to besedo, ki ni znana drugim slavenskim jezikom? Miklošič „etym. wört.“ pri besedi: mačka, muca, muna, katze, opaža to-le: „das wort beruht wahrscheinlich wie d(eutsch) mieze auf dem namen Maria, serb. maca Maria. Thiernamen aus personennamen sind häufig.“ Šojka se vidéva po hišah in po dvoriščih. V Varaždinu na Hrvaškem so šojki rékali matjaš od Matthias. Stavim, da je *jért* tudi tako ime človečje. Žensko ime Gertrud je prekrojil Slovenec na Jédrť. Spočetka je bilo gotovo Jértrť za Jertrud (kakor Jérman od Herman), a od Jértrť je kar samó po sebi, če hitro izgovoriš: *jért jért*, od *jért* pa *irt* (kakor govore ktiri za ktéri), in z ženskim pristavkom *a*: *irta* od *jérta*, danes brez *t*: *Jéra*.

M. Valjavec.

Književna poročila.

III.

Dr. V. Oblak, »Das älteste datirte slovenische Sprachdenkmal«. 1891. 8°. 40 str. (Posebni natisek iz časopisa »Archiv für slavische Philologie« XIV. 192—235).

Iz dobe pred Truberjem imamo Slovenci prav malo jezikovnih spomenikov. Naš neumorni dr. Oblak nam je v zgoraj imenovani razpravi podal nov prispevek, ki je tem večje važnosti, ker je med vsemi datiranimi slovenskimi teksti najstarejši in pisan v malo poznanem narečji beneških Slovencev. Po starosti zavzema med našimi rokopisi četrto mesto; razen bri-

žinskih spomenikov ga namreč v tem oziru za blizu petdeset let presegata samo ljubljanska obča izpoved in pa rokopis celovski.

Izdatelj ga je dobil v prepis od umrlega videmskega odvetnika Podreke, kateri ga pa ni mogel imeti še prav dolgo časa. Znano mi je namreč, da se je prej hranil v Ronci (dijal. Rūónac, ital. Rodda), kjer sta ga profesor Baudouin de Courtenay in nekoliko tudi moj prijatelj dr. Sedej prepisala pri tamkajšnjem duhovniku in rodoljubu Petru Podreki, čegar življenje nam je Zamejski popisal v »Ljubljanskem Zvonu« X. (1890) 280 – 287. Kje ga je duhovnik Podreka dobil, pa ne vém povedati.

Ta kodeks je pisan na pergamentu ter sestoji iz 16 listov kraljeve osmérke. Izdatelj razločuje v njem dva dela, ki sta se v eno celoto združila še le razmeroma kesno. Prvi del obsega latinske, semtertje pa tudi italijanske zapiske ter nam podaja te-le letnice: 1459, 1486, 1492, 1502 in 1508. V drugem delu pak se nahajajo od različnih pisavcev in iz različnih let večinoma slovenski zapiski, in to v treh oddelkih. Največi in najstarejši slovenski oddelek iz ene roke se nahaja na listu 8., 9. in 10. *a* ter spada v leto 1497. Pisal ga je *johanes civis vegle . q. nicolaj de uegla publicus imperiali autoritate notarius*; tega pisavca zaznamujem z rimsko številko I. Neposredno za zapiski pisavca I. mora na listu 10. *a* v 1. slovenskem oddelku biti tudi edini zapisek pisavca II., ker spadajo zapiski od lista 10. *b* naprej že v leto 1508. ali pa v še poznejša leta, kakor sklepam iz izdateljevega popisa. Časa, v kateri sega najkesejši zapisek, Oblak ni skušal določiti; vsakakor si moramo misliti, da bo najkesejši zapisek iz razmeroma pozne dobe. Zavaljo različne pisave teh zapiskov pripisuje jih namreč izdatelj še dvanajsterim pisavcem poleg že omenjenega pisavca I. in II. Ti pisavci pa so gotovo bili ali notarji ali duhovniki - kamerarji. Da bi se bili ti v dotičnih krajih Benečije, na katere se naš spomenik nanaša in kjer je gotovo tudi pisan, prav naglo menjavali ali da bi bili brž drug za drugim pomirali, na to ni misliti. Potemtakem ne grešimo preveč, ako postavljamo, da je najkesejši, to je XIV. pisavec svoj zapisek napravil morda 70 do 100 let kesneje kakor pisavec I. Zapiski poslednjih dvanajstih pisavcev so razdeljeni v dva oddelka. Po 1. slovenskem oddelku obsega namreč list 10. *b* latinske zapiske; nato se začne na listu 11. zopet slovenski. Ta drugi slovenski oddelek sega do početka lista 12. *a*. Izdatelj ni prav storil, da v svoji izdaji ni posameznim slovenskim oddelkom pristavil strani rokopisa. Kolikor sem si iz ostalega njegovega popisa mogel preračunati, obsega drugi slovenski oddelek zapiske pisavcev III.—VIII. Ostanek slovenskih zapiskov (tretji oddelek) se pričinja v polovici lista 13. *a* ter sega do polovice lista 14. *a*. Na tem mestu sploh nehajo slovenski zapiski.

Kaj je vsebina beneškemu rokopisu? Zapiski o ustanovah bratovščine sv. Marije v Črnjevu; naš spomenik je torej nekak „*liber fundationum*“, kakor duhovniki dandanes pravijo. Vendar je pomniti, da podajajo slovenski zapiski samó posnetek pred njimi stoječih latinskih (ali italijanskih) zapisov, a pri tem se niti strogo ne pazi na red izvirnika, s katerim se slovenski tekst strinja navadno samó v začetku in prvi vrsti (193).

V našem rokopisu imenovani kraji so soséske okrog Črnjeva, vasi blizu Tarčenta med Starim mestom (Čedadom) in Glemono. To nam spričuje pisavec I., pišoč: *Rogatus a . . . Camerario fraternitatis sancte marie de zergneo superiorj et alijs omnibus vicinijs de zergneo infra scripta anniversaria translatauj de latino jn lingua sclabonicha* i. t. d. Naš izdatelj je tem krajem na str. 194. skušal določiti ležo; da se mu pri vseh ni posrečilo, ne bo se čudil, kedó pomisli, da je rokopis star že okoli 400 let in da imamo dandanes še vedno prav slabe topografične vire na razpolaganje. Vendar bi bil tudi Oblak lahko več našel s krajnim imenikom v Sreznevskega knjigi „*Friulskie Slavjane*“ (19, 20), katero je rabil, kakor nam sam pripoveduje. Nekaj hočem jaz dostaviti in popraviti.

Brgona (VI. 1.) se dandanes imenuje *Brginj*, ital. *Bergogna* (Sreznevskej 20 je zapisal *Bärhin*). — Carniza ni *Carnizza* na jugu od Osoj (Oseacco), ker je ta *Karnica* že v rezijanski dolini in po visokem gorovji ločena od juga; iskati moramo tudi v nji *vicinio* (sosesko) črnjevsko, in res se vás, italijanski imenovana *Monte di Prato*, na severozapadu od Črnjeva med Pekolom in Vizontom, imenuje po slovensko *Krniče* (Sreznevskej piše *Korniče* 20). — Prav taisti kraj pa se v našem rokopisu imenuje tudi *Chernizza*; zatorej tega ni z Oblakom iskati na vzhodu Sv. Petra Slovenov. — Tudi kraj, ki se zove v našem rokopisu *Montana*, postavil je Oblak predaleč na zapad, mislé na kraj *Montagna* (ital. *Montagnacco*); na karti, priloženi Pironovemu slovarju, nahajam sredi med Tarčentom in Črnjevom in pa na severozapadu od Nėmec (Nimis) kraj, ki se po laško imenuje *Val di Montana*. — Kar se tiče kraja, imenovanega v rokopisu *Scotar* to je *S cotar*, dá se misliti na *Kot* na Goriškem; *Kotarji* se imenujejo v „*kotu*“ med Stolom in Matajurjem bivajoči Goričani, spadajoči pod Brginj, Borjano, Logé, Sedlo i. t. d. Če se *Brginjec* v našem rokopisu imenuje, zakaj bi se *Kotar* ne smel? Morda je to ime bilo v prejšnjih časih bolj omejeno. — Kraja *Corfe* (II) (v rokopisu *iscorfe* 198, opomnja 9.) in *foscorusua* (VI. 3.) pa ni težko določiti, ako pogledamo v navedeno knjigo Sreznevskega, kjer najdemo na str. 19. krajno imé *Viskurša*, *Veskurša*, italijanski *Monte aperto*. Potemtakem *fos* v *foscorusua* ni primerjati rezijanskemu *zis* (225). Po moji misli je podstava te besede *oskoruša* (skurš) *Sorbus domestica* Garteneberesche; prvotno se je kraj pač zval *oskoruševeje*, v izgovoru be-

neških Slovencev *oskorušuje*, gen. *oskorušuja*, s predlogom *z* : *z* oskorušuja, kar se najlepše strinja s pisavo *foscorusua*. V današnji obliki tega krajnega imena (*Veskurša*) zmatram početni *v* za predlog *vr*, ki se je popolnoma in ne-
ločljivo sklenil z imenom, kar večkrat nahajamo pri krajnih imenih. Jaz ome-
njam še slov. *Cmurek* iz n. *ze Murecke*, in č. *Cmunt* Gmünd na Dolenjem
Avstrijskem iz n. *ze gemunt*; več takih tvoreb najdeš v Arhivu XII. 315
(kjer bi bilo iz turščine še dostaviti *Istank'oj* otok Kōs, ital. Istanchio *εἰς*
τῆν Κῶ) in XIII. 319; tudi Kruševskij jih podaje nekaj v svojem spisu
»Ob analogii i narodnoj etimologii« v II. zvezku (1879) »Russkega filolo-
gičeskega Věstnika« str. 116. — Izraza *fol zenta* (I. 19) ni Oblak pogodil
prav, pišoč, da je to »pod Čento, unter Tarcento« (194). Kakor se razvidi
že iz konteksta, je to imé samo poljsko (Riedname). Obé besedi sta fur-
lanski: *fött cènte*; poslednja pomenja v furlanščini »ograda (ogradnica,
ograd)«, sploh kar je kakor si bodi zaprto, potem pa tudi vrt kuhinjski in
sadni (*cinta*, *chiuso*, *circuito*, *cerchio*; *terreno chiuso con muri o siepi*,
qualsiasi altra cosa stabile o mobile che sia circondata o stretta in qualche
sorta di serrame, verziere, Pirona 58 pod *cènte*). Koliko je enakih poljskih
imen (»pod ogrado«, »pod vrtom«) drugod med Slovenci! — Tudi *v pechol*
(I. 9 : *v* mestu chi fe clize v pechol) je po mojem mnenji treba razlagati
kot poljsko imé; sicer bi bil namreč pisavec kar naravnost postavil tretji
del jednoga mafa v *pechol*, če bi bil mislil na kraj *Pekol* (ital.
Pecolle) poleg Črnjeva. Zdi se mi pak, da tudi v *pechol* ne tiči naš *pekel*
(reziy. *peklò* : *poeklò*), ampak da imamo tukaj opraviti s furl. *pecoll* *sommità*,
cima di un colle, Pirona 291. V tem mnenji me potrjuje to, da je tudi tretje polj-
sko imé, katero nam podaje naš rokopis (I. 18 : in crep), vzeto iz furlanščine :
crepp, pl. *creps* *coccio*, *greppo*, *greppa*, Pirona 83. — Ker so vse vasi našega
rokopisa sošeske okoli Črnjeva, zdita se mi na nepravem mestu dvom in ne-
odločnost, izražena v stavku »Ob Dobie (Dobbia) identisch mit dem Weiler
gleichen Namens unweit von Ronchi (t. j. pri Tržiči ob južni železnici pod
Gorico! Pirona 599) . . . sei, wage ich nicht zu entscheiden.« Da v našem
rokopisu (XIII. 2) omenjeni kraj nima s tukaj navedenim prav gotovo ni-
česar opraviti, to trdim, dasi boljše razlage sam ne vém. Tudi našega
rokopisa *cras* (I. 11) gotovo ni »Gebirgszug nordöstl. v. S. Pietro«; ko-
likor vém, je *kras* med beneškimi Slovenci tudi precej razširjeno poljsko
imé. — Kraja *tomic*, ako je namreč v VII. 3 besedo *iftomic* deliti v *if* —
tomic, ne vem določiti; ali ne tiči morda v ti besedi *Attimis*, ki je prav
blizu Črnjeva? Kako je *Attimis* po slovensko?

O izdaji našega rokopisa sami in o njeni natančnosti ne morem go-
voriti, ker ne morem primerjati rokopisa z izdajo. Zanašati se moram nolens
volens popolnoma na izdatelja. Všeč mi ni tó, da niso priloženi drugojezični

(latinski in italijanski) zapiski vsaj do lista 14.; dasi so slovenski samó posnetek iz njih, dalo bi se vendar ž njimi marsikaj razjasniti. Prostora bi ne bili mnogo vzeli, ker bi se bili lahko dali tiskati z manjšimi črkami. Sploh je odločno grajati, ako se v filologične namene izdajajo stari, iz drugih jezikov preloženi spomeniki brez izvirnika, dasi se je ta ohranil. Izdatelj sam je na več mestih povdaril vpliv latinskega in italijanskega jezika na naš rokopis (217, 218, 234 i. t. d.). Posebno pri osebnih in krajnih imenih so se pisavci strogo držali svojega izvirnika; saj ponavljajo celó latinske ali italijanske predloge: *Benedet ex Carniza* (VII. 1), *Maria de Luxeura* (VIII.), *mathia dal mōtana* (XI.), *Al fradagi* (XIV.) i. t. d. — Kratica, ki stoji za besedo *vilia* (XI. 2), je pač kaka številka, s katero se hoče do- ločiti, koliko soldinov se ustanavlja za to cerkveno opravilo.

Dasi je naš rokopis v svojih treh oddelkih v primeri z ostalimi našimi spomeniki precej obširen (v Arhivu obsega skoraj šest strani), vendar ni moči dobiti iz njega mnogo jezikovnega gradiva; isti izrazi in ista rekla se namreč ponavljajo v eno mér in skoraj brez vsake izpremembe (195).

Kar se tiče jezika, v katerem je pisan naš rokopis, misliti je pač najprej na narečje beneških Slovencev, kakor se govori okrog Črnjeva, torej na narečje tersko. Da ves jezik ni enoten, pri tolikih pisavcih pač ni čuda. Oblak misli na str. 193., da jezik v prvem delu našega rokopisa (I.), dasi ga je pisal Krčan, vendar ni čakavski, ampak slovenski, ter pristavlja: »Die übrigen slovenischen Abschriften (beri Aufzeichnungen!) von verschiedenen Personen herrührend haben keine einheitliche Sprache und verrathen, *abgesehen von mehreren sprachlichen Eigenthümlichkeiten, die nur čakavisch sein können*, theilweise auch eine ungenügende Kenntnis des Slovenischen.« Ta stavek, izvzemši kar ga je tiskano ležeče, podpišem tudi jaz, sosebno gledé pisavca VII.; kar se pak tiče čakavskih posebnosti v našem rokopisu, ne strinjam se z izdateljem. Kakó naj bi bile prišle čakavske posebnosti v naš rokopis? Drugači gotovo ne, kakor da so dotične dele rokopisa pisali rojeni Čakavci, ker nam sicer ostane nedoumno, kakó in kje naj bi se bil Slovenec ali recimo celó Furlan ali Italijan podvrigel čakavskemu vplivu. Toda poglejmo rajši, na čem je Oblak osnoval svoje mnenje!

Na strani 208. učí: »Da gegenwärtig in den venetianischen Dialekten für unbetontes *ʃ* ein *e* gesprochen wird, so möchte ich in den späteren Theilen des Textes die Abweichung von dem heutigen Zustande, die in dem *ʒ* vorliegt, auf Rechnung des čakavischen Schreibers setzen, da daselbst auch andere čakavische Beeinflussung bemerkbar wird.« Torej samó »in den späteren Theilen« Oblaku *ʒ* za nenaglašen *ʃ* ni 'po volji; zakaj ne tudi v starejšem delu, in to tem bolj, ker vemo, da je pisavec I. bil Krčan! Saj tudi ta piše *v mešti* 9, *unim umešti* 18, *vmim vmešti* 19. In vendar za-

trjuje Oblak (193), da prvi pisavec ni v svojem rokopisu zapustil čakavskih posebnosti. Koliko pisavcev nam bo še šteti za Čakavce, ako se odločimo za to, da je *i* za nenaglašen *ʃ* v našem rokopisu čakavizem? Pisavec II. ima *bratignj* in *ʃgorigna* t. j. z gorējega; pisavec VI. ima *u pifmj*, X. *czernei*, XI. *bratij* (t. j. bratinji), *czruei*, *fratali*, *czernuli*, *mafchi*, XII. ima *bratgeni* (t. j. brategni, bratinji), XIII. *verchi* poleg *verg* in *fuercu*, XIV. *fradagi*. Ali moramo ta *i* res iz take dalje izvajati? V Klodičevih tekstih, obsegajočih ne celi dve strani in pol, nahajam *vsaki* (loc. fem.), po *uodi*, tu *ni druhi kozarni*¹⁾ (26), *nji* (loc. sg. fem. 25), in kakó naj si razlagam *na ciest* (loc. 26), *na mest* (27) drugači, kakor da je odpal *i* takó, kakor v *stor* = stori, *povab* = povabi i. t. d.? Toisto velja o *kraj*: *par kraj* = pri kraji (8). Enkrat se nahaja celó lokal na *u*: u sončnem *blisku* (26). V nekem drugem benečanskem tekstu, ki ga je v Cigaletovi »Sloveniji« listu 40. leta 1849. napisal Ivan Obalo, nahajam: *tu cirkvi* (loc. sg.), in več lokalov na *u*: *po podu*, cje po *skeduju*. V pesmi »Božime«, objavljeni v Podrekovi knjigi »Slavia italiana« na str. 77., nahajam poleg oblik na *e* tudi enkrat *v nebi* in *dikleta* (*dēklete). Ako bi imel več tekstov na razpolaganje, gotovo bi našel mnogo več. In blizu beneških Slovencev, ali se nikjer ne govori *i* za nenaglašen *ʃ*? V Reziji nahajam: tou *srīdi* (Opyt §. 154), *sveti materij* Cerchvè (dat., Katicizis 3), pò *Villich* noggij (3), tou *hrazj* (4), tou *pashij* (4), tou *caritadi* (4), u *tì dolini* od solz (4), tou *ni stalli* (6), ta par *ni caluni* (6), tou *dishrazij* (7), *justizij* (dat., 7). Oblak nam našteva v svojem prekrasnem delu »Zur Geschichte der nominalen Declination« na str. 178. še: *zini*, *planyny*, *cesti*, *casty*, *cirkvi*.²⁾ Tudi bližnja goriška narečja poznajo *i* za nenaglašen *ʃ*, in gotovo so ga imela že konci petnajstega in na početku šestnajstega stoletja. Mislim, da sta Rezija in Goriško beneškim Slovincem nekaj bliže kakor Čakavci. Torej že takó bi se *i* za nenaglašen *ʃ* dal dobro razložiti; vendar takega pomočka še treba ni. Stvar se dá namreč tudi iz grafike pojasniti. Kaj naj si mislimo, ako najdemo v našem rokopisu *iga* poleg *ega*, *grigura* (II) poleg *grgura* (VI) in *gregor* (VII), *michilv* (VIII. 5), *ffeti* za *ffete* (VII. 1, 2, 3, 4), *dinari* (IX), *gnigouo* (XIII. 3)? Pač to, da italijanske grafike vaje pisavec ni delal razločka med nenaglašenim *e* iz stsl. *ѣ*, *а*, rom. *e* in med nenaglašenim *e* iz *ʃ*. Tudi furlanščina ima *i* za *e* v nenaglašenih zlogih; da so jo dotični

1) Narodna etimologija za *kosarni* z naslombo na besedo *koza*.

2) Nedoumno mi je, kakó je mogel Oblak v tem delu na strani 181. zapisati tale stavek: »Klodič 10 führt die loc. na noze, na roce an; ich bezweifle jedoch, dass im venetian. Dialekt von St. Peter derartige Formen vorkommen würden, dieser Dialekt hat im dat. loc. nur *i* oder überhaupt keine Endung, die Gutturale gehen nur selten in Sibilanten über: v rōci, gewöhnlicher noch v rōki.«

pisavci morali dobro znati, pritrdil mi bo vsak, kedór le nekoliko pozna razmere beneške Slovenije. Primerjaj pisavo *grigura* s furl. *grivòr*, *grìor*, *michilù* iz mihelin, furl. *michilin* i. t. d. Tudi slovenske besede, ki so prešle v furlanščino, kažejo isti pojav: *cimiriche* čemerika, *pitinis* pečenica. Naš rokopis nam na več mestih podaje tudi *e* za *i*: *gugouech mertuech* (III.), kar se poleg mnogih oblik na *ih* ne dá razlagati drugači, kakor da je *e* stopil na mesto *i*; in kaj naj rečem o „*stabel* e no *mobeč*“ (VII. 6), *stabile* e *mobile*? Kakó so Furlani slovenščino pisali, to nam spričuje furlanski pesnik Nicolò Morlupino iz Venconca (1528—1570). Zložil je sonet „In laude del primo d' agosto“, katerega četrta strofa se glasi:

»Ju Todeschs van chridant *doos vain is guett*,
 Ju Sclaas ang loor si vuelin bischiantaa
Daitime dobra vina e poi dis pett.«

Takó pri Joppiji v spisu »Testi friulani«, izdanem v IV. zvezku Ascolijevega zbornika »Archivio glottologico italiano«, na str. 222. »*Daitime dobra vina*« je »Dajte mi dobra (nam. dobreha, dobraha) vina«. Pa tudi poslednje besede »*poi dis pett*«, katere je Joppi, ker jih ni tiskal ležeče, najbrž imel za furlanske, niso drugega kakor slovenski »*pojdes pit*«. Prosto poslovenjeno se torej zgorenja strofa glasi: Nemci vpijejo okrog *doos vain is guett*, Tudi Slovenci se hočejo nakričati »*Dajte mi dobra vina*« in »*pojdes pit*«. — Kaj pak vidimo iz te pisave? Furlan je ravno narobe pisal: za *i* je postavil *e*, za *e* pa *i*. V tem pa se s furlansko ortografijo naš rokopis lepó strinja. Zatorej moramo reči: *i* za nenaglašen *i* v našem rokopisu ni čakavska posebnost; ako dotični pisavci niso takó govorili, napisali so *i* namesto *e* po vplivu furlanske grafike in fonetike.

Dr. K. Štrekelj.

(Dalje prihodnjič.)

IV.

Il confine italiano verso l' Austria slovena, spisal Michele Leicht, natisnili bratje Drucker v Veroni-Padovi 1892., 55 str., 1 lira.

Pisatelj imenuje svojo knjižico »*note*« (t. j. beležke), in res obseza mnogo zgodovinskih drobtin o italijanski Furlaniji, katere je večinoma zajel iz spisov italijanskega senatorja Antonini-Pramberga. Časih pa se hudo ureže, n. pr. na str. 8., ko trdi, da je stal blizu Landrov (L' Antro) v Nadiški dolini grad »Ahrensperg«. V Kandlerjevem »Codex Dipl. Istrianus« stoji namreč pri letu 1274. regest: »Diturarus de Grifenvels espugnavit muniti-onem Ecclesiae Aquilejensis, que vocatur Antrum prope Ahrensperg«. Ta »Antrum« pa ni nič drugega nego Jama pod Nanosom, in Ahrensperg je napačno zapisano mesto Adlersperg, t. j. Postojina. V Nadiški dolini nikoli ni bilo gradú tega imena.

Pisatelj sicer poudarja, da ga ne vodijo politiške strasti (in res pušča v miru sedanje mejnike med Avstrijo in Italijo), vendar ima o italijanstvu, njega starodavni kulturi in národnostnem jedinstvu prenapete ideje. Navdušenost za jedinstvo Italije ga je takó zaslepilo, da trdi, ka je bila že v prazgodovinskih časih sedanja severovzhodna meja Italije zavarovana z dvojno verigo gradišč, da so Rimljani organizovali mejno brambo, kakeršna je opisana v Justinijanovih »novelah«, in da so pozneje dali akvilejski patrijarhi pozidati trdne gradove na mestu prejšnjih gradišč. To je vse skupaj le produkt razbeljene domišljije, zakaj v prazgodovinski dóbi so stanovali Ilirci na jedni in drugi stráni sedanje avstrijsko-italijanske meje, a rimsko območje se je začenjalo šele na južni stráni Apeninov. Za cesarstva so iskali Rimljani »in Danuvio salus« in tam gôri so zidali svoje gradove, v srednjem veku pa je sezala moč koroških vojvod tudi na Furlansko, in nasprotno so imeli patrijarhi svoja posestva tudi na Goriškem in Kranjskem. Gradove na gričih ob avstrijsko-italijanski meji so zidali fevdalni gospodje s pomočjó svojih tlačanov. Ti fevdalni gospodje so bili skoro brez izjeme Nemci, gradovom so dajali nemška imena, in prazna je pisateljeva trditev, da so ta imena le prestava starejših latinskih poznamenovanj.

Furlansko ljudstvo se je pač trudilo, po svoje prirediti imena tujih graščin in jih prilagoditi romanskemu jeziku. Takó je naredilo iz Strassa u »Strassoldo«, vendar to ne pomeni »stare ceste«, kakor misli pisatelj, in ni bržkone v nikaki zvezi s staro rimsko cesto, ki je držala tam mimo. Iz Rabenstein so naredili Furlani »Rauenstein«, in Leicht méní, da je to mesto »Rauchenstein«, in to poslednje prestava iz italijanskega »Montefumo«, dimeča gora, kakor da je tam kak ognjenik! Prav takó misli, da je Prampereg (Braunberg) nastalo iz »Brandberg«, a to poslednje da je prestava iz »Montefuoco« (žc zopet vulkan!). Zucca je bržkone celó slovenskega izvira, ker so grofje tega imena res imeli čuka v grbu, a Leicht izvaja to ime od furlanskega »zuc«, it. »giogo«, t. j. sedlo, vendar pozablja, da grad ni stal na sedlu, nego na griči. »Monforte« je zgolj prestava nemškega Starchenberg, Starkenberg. Iz prvotnega Scharfenberg, Schärfenberg so naredili Furlani »Soffumburgo«, Slovenci pa »Škofjibreg«, ker je bil svojina oglejskih patrijarhov. Iz tega poznamenovanja pa so poznejši Nemci skovali »Bischoffenbergh« (str. 40.).

Vendar ta nemška imena pisatelj vsaj priznava, da so se res rabila o svojem času, in udati se mora celó zgodovinski resnici, da »imajo vsi gradniki teh gradov v letih 1100.—1200. zgolj nemška imena«. Drugače pa je s slovenskimi krajevnimi imeni na Furlanskem! Teh g. Leicht kár videti ne mara. Ali jih zatají, ali pa jih izvaja iz romanščine, n. pr. »Gradišče« od gradus, ne da bi povedal, kakšna »stopinja« naj bi to bila. Slo-

vensko ime »Beligrad« je zasuknil v bel guado, t. j. lepi brod, češ, tam blizu so brodili čez Taljament. »Pasian«, ki se imenuje v starejših listinah »Paselian«, torej = Podseljan, izvaja Leicht iz »Basilian«, češ, da je stal ob véliki »kraljevi« cesti; ne pomisli pa, da Bizantinci niso imeli ničesar zapovedovati v górenji Italiji. Jedinu imenu »Mala Čopica« je prizanesel, češ, da si ga ne upa »decifrati«. Naše mnenje pa je, da bi bilo še marsikatero drugo slovensko ime g. Leichtu trd oreh, ko bi ga poskušal pаметno razlagati iz romanščine, takó n. pr. imeni Godija in Novak, kateri navaja na str. 41. med čisto italijanskimi.

Toda še bolj nego slovenskih krajevnih imen se brani slovenskih naselbin na Furlanskem. Proti koncu knjižice pokaže namreč »vrag svoje kopito« in dá razumeti, da je čital moj spis »Slovenske naselbine na Furlanskem«, katerega je beneški rodoljub Ivan Trínko tudi prevél na italijanski jezik. Ta spis mu ne dá mirno spati, zakaj kakó je mogoče, da bi si bili neizobraženi Slovenci pridobili kaj zgodovinskih pravic v sveti »zemlji italijanski« ! »Oni niso prišli kot národna prednja straža na Furlansko, nego kot poljedelci, da bi napolnili praznote, katere sta bili napravili vojna in kuga. Ali žal, za njimi se je ustanovila (t. j. v Avstriji) neka zaporednost (t. j. v zvezi so z avstrijskimi Slovani), ki bi jim lahko vsaj navidezno dala značaj prednje straže, ali pred zdravim razumom in pred zgodovino se morajo razpršiti te varke in objaviti svetu, da bi molčanje ne provzročilo nevarnih nesporazumljenj. Mi mislimo, da lahko dokazemo iz zgodovine, kakó so se Slovenci vrinili v zapuščene predele in prišli v zavisnost fevdalnih gospodov in da niso prinesli s seboj nikake ustave, ki bi jih mogla razločevati od domačega, ali pa na Furlanskem udomačenega prebivalstva, da niso v nijedni dóbi imeli nikake avtonomije, nego da so se pri svojem prihodu prostovoljno podali furlanskim razmeram, katere so se sicer izpreminjale, ali ne na njih škodo, in katere so tudi priznali s plebiscitom (leta 1866). Slovence so privédlí v Italijo isti fevdalni gospodje, ki so hoteli, da dobé njim darovana, toda zapuščena zemljišča zadosti prebivalcev in da jih bodo ti obdelovali« (str. 48. in 49.).

Da bi to popolnoma dokazal, našteva g. Leicht tudi priimke beneških Slovencev, kakor se sedaj pišejo; ti so pa sevéda večinoma poitalijančeni, in človek bi mislil, da so res italijanskega debla, n. pr. »Buttera« mesto »Butara«. Žal, povedal ni tudi, da se sedanji župan v Čedadu piše za Kúkovca (Cucavar) in da v sedanji italijanski šoli učé otroke, ki se pišejo za Sokole, podpisavati svoj priimek v obliki »Saccù«. Ali nima ta oblika popolnoma laškega lica? Vidíte, takó se delajo dokazi za »prostovoljno uklonitev pod italijansko kulturo« !

Za priimki obravnava g. Leicht krajevna imena v Reziji in po ostali beneški Sloveniji. Prepričan je, da so poznamenovanja: Neve (prestavljeno iz »Snežnik«), Canin (»Sivec«), Osseacco (pokvarjeno iz »Ovčjak«) i. t. d. neovržne priče za italijansko prvobitnost po teh krajih. Ime Pradielis (Pradiel, Predél) se zdi njemu »sóselno značilno za latinščino« in prav takó Cornappo (slov. »Kornahta«, primeri župno vas »Kornat« na slov. Koroškem), čegar končnica se mu zdi lingvistiška redkost, češ, da spominja furlanskega izraza appo za »vodo«. Kaj neki dokazujejo imena Monte Aperto (Ravna gora), Monte Maggiore (Velika gora), Montefoschia (Črni vrh), Forame (Jama), Clap (po italijanskem načinu zapisano mesto »Hlap«), Canaluto (Konalič) i. t. d. za prvobitnost Romanov med Julijskimi Alpami, ako so pa to le zgolj prevodi, nastali v uradih? Celó Kozica se mu zdi italijanskega izvora, češ, da prihaja od ital. besede »cosa« in da ima le slovensko končnico, in Grimacco (Grmák, Grmek) mora pričati za »avita cultura«, čeravno so isterski »jezikoslovci« (Defranceschi, Benussi i. t. d.) razglasili vsa imena na ik in ak za keltiška.

Iz vsega, kar je navêdel, sklepa torej g. Leicht (str. 52), da »koroških županij« na Furlanskem ni bilo. In vender priznava jedno stran prej, »da so cesarji vedno zmatrali Furlanijo za del Nemčije«. Mi vémo pozitivno, da je bila Furlanija izza Karla Vélikega marka koroške vojvodine, in zató se ni treba nič čuditi, ako so se tudi »Korošci« naselili na Furlanskem. Da so imeli ti »Korošci« v Italiji tudi svoje županije in celó velike županije, to je zadostno dokazal g. odvetnik Podrecca v drugem delu svoje »Slavie italiane«: Le vicinie (soseske). Tega tudi g. Leicht ne more prezirati, ali kakó si pomaga mož iz pastí? Izvaja takó-le: »Ker ni mogoče, da bi bila takó majhna »peščica« ljudij imela kakšen vpliv, ali izvrševala kakovo oblast na Furlanskem, zató so soseske in županije, naj se nahajajo kjerkoli v Furlaniji, domačega t. j. italijanskega izvira in zató so to ustavo vzprejeli naseljeni Slovenci od prvotnih prebivalcev v gorenji Italiji«. Mi pa právimo: Če je to res, tedaj so Slovenci že od staro-davnih časov živeli na Furlanskem, zakaj soseske in županije so svojstvene edino le Slovanom. G. Leicht si pomaga napósled celó s sofizmi: »Če bi hoteli priznati te domišljene županije, morali bi tudi priznati, da Furlanija ni bila zadosti močna, ustavljati se slovenskim navalom, a vender je Slovence prisilila, da so se poitalijančili«. Mi pa vémo, da ni bilo nobene prave sile, nego da so se Slovenci pofurlanili zató, ker se prav lahko učé tujih jezikov, Furlani pa tega ne morejo. Koliko vzmore posilno učenje drugemu jeziku, tudi takšna sila, kakeršno dejanski rabi sedanja italijanska vlada (národnostni boji so se začeli šele v našem stoletji in bodo potihnilí, kakor hitro stopí socijalno vprašanje v prvo vrsto), to se najbolje

vidi pri ohranjenih beneških Slovencih, ki ne kažejo posebnega veselja, da bi se pofurlanili. Tudi te resnice ne more utajiti gosp. Leicht, vendar pa meni, da to ne govori proti njemu, češ: saj so bili Furlani vendar zadosti močni, da so pregnali Slovence iz ravnine!

G. Leicht torej najprej zanikuje, da bi bili kdaj Slovenci v večjem številu stanovali na Furlanskem, in dokazuje iz zgodovine in iz krajevnih imen, da jih tam dōli prav za prav niti ni bilo »še sence ne« (str. 54), vendar pa se končno ponosno bahá, kakó so jih Furlani »pohrustali«. In da tudi slovenskih županij ni bilo nikjer na Furlanskem, to dokazuje po njega mnenji nekov popis vasij, ki so leta 1718. (čujte!) pripadale »gastaldiji« (okrajnemu sodišču) v Čedadu. Iz tega popisa se vidi, da sta tudi slovenski županiji ob Nadiži in Kozici pripadali sodišču čedadskemu. Ali je to kaj čudnega? Ali si ni beneška republika, kateri sta pripadali omenjeni županiji, prisvajala vsega civilnega in kriminalnega sodstva po vseh svojih raztresenih posestvih? Kdor ima moč, ima tudi pravico, in zató so morali trpeti tudi beneški Slovenci, da so jih sodili v Čedadu, nikar da bi pri domačih županih iskali svojega zadostila, kar bi bilo vsekakor pametneje in ceneje.

Iz kratka: g. Leichtu se ni prav nič posrečil dokaz, da na Furlanskem ni bilo slovenskih naselbin in županij, in najsi ga morda to peče, vendar bodo razboriti ljudje verovali in trdili, da je »avita coltura« na Furlanskem še jako mlada!

S. R.

LISTEK.

Obrtno knjigovodstvo. Poročali smo že v poslednji številki, da je izšla v zalogi D. Hribarja nova knjiga za obrtno knjigovodstvo s kratkim poukom o menicah, katero je spisal g. dr. *Tomaž Romih*, meščanske in obrtno-nadaljevalne šole učitelj v Krškem. Gospod pisatelj pravi v predgovoru, da je sestavil svojo knjigo po Gruberjevi nemški knjigi; vendar pa »Obrtno knjigovodstvo« ni zgolj prevod, nego obravnava zlasti poglavje o menicah dōkaj natančneje od nemške knjige. Radi pritegnemo g. pisatelju, da je vsekakor želeli, ako se tudi širše občinstvo seznanj z bistvom meničnega prometa, se posebno ker ga je mnogo pri naših posojilnicah, in takisto mu potrdimo, da je razvrstil svojo stvarino vseskozi pregledno in umevno. Izrazi so do malega pogojeni prav srečno, nečejo pa nam prijati skovanke kakor hrbtoprepisnik za indosanta, ali nahrbito-zapisanec za indosatarja i. t. d. — takih terminov, običnih v vseh jezikih, pač ne kaže prevajati! Gospod pisatelj pojasnjuje menična opravila na konkretnih slučajih in se povsod drži istega poslovnega dogodka; mimo tega je v tekst vtisnjenih 39 meničnih obrazcev, takó da bode poglavje o menicah dobro ustrezalo i šolskemu pouku i potrebam obrtne stanú. — Razmerno dobro je sestavljen tudi nastopni oddelek o jednostavnem ali obrtnem knjigovodstvu, ki navaja poleg temeljnih pojmov vse bistvene in pomožne knjige ter

obseza tudi dva poslovna vzgleda, v dodatku pa jako umestna pojasnila, kakó je naglati denar, kakó preračunljati vrednostne popirje in končno, kakó je dobavljati denar.

Težišča vsi knjigi je pač iskati v poglavji o obrtnem knjigovodstvu, toda prav to poglavje nam ugaja najmenj. Prvič nas motijo obile tiskovne hibe, ki bi se res nekoliko dale opravičiti s tem, da se knjiga ni tiskala na bivališči pisateljvem, bolj še pa nas motijo stvarne hibe, katere bi nikakor ne smele biti v knjigi, namenjeni preprostim rokodelskim učencem, najmenj pa v knjigovodstvu, kjer bi se moralo vse ujemati do zadnje pičice! Z nastopnimi vrstami hočemo prijazno opozoriti na nekatere stvari, ki se morajo vsekakor odpraviti, oziroma popraviti v eventualni drugi izdaji.

Na str. 78. sta poleg drugih zapisana ta-le poslovna dogodka, da bi se vključila v blagajniško knjigo:

»Dne 3. januarja prodam S. Gorišku tukaj 2 tucata robcev à 2·15 gld. — Dne 4. januarja prodam B. Raiču: 2 namizna prta à 3·75 gld., 1 tucat majhnih serviet à 2·60. — Ta dva dogodka sta na str. 79. oziroma na str. 80. vključena takó, kakor bi bil S. Gorišek prejel vse to blagó, kar ga je tukaj navedenega, Raič pa ni prtov ni serviet; pač pa so pri Raiči vključeni 4 *m* suknà à 6·20, o katerih ni na str. 78. omenjenega ničesar. — Na str. 78. čitamo dalje ta-le dogodek: »Dne 19. januarja plačam krojaču A. Tlapaku njegov račun z dne 9. I. 19·50 gld. — Ta dogodek je v blagajniški knjigi vključen dne 10. januarja in sicer z 10 gld. 50 kr., kar je sevéda neprijetna tiskovna hiba. — Dogodek, ki se nahaja na str. 78.: »Dne 15. januarja kupim od Gregoriča 115 litrov vina à 20 kr., pa niti vključen ni! —

Na str. 86. in 87. stoji v pojasnilu: »Gornik v Mariboru nam je poslal blagó dne 5. I., 10. III. in 15. V. — Dejanski pa so ti dogodki vključeni dne 5. I., dne 12. III. in dne 20. V.

Pri praktičnem vzgledu števil I. na strani 91. je naveden dne 1. meseca junija ta-le dogodek: »Plačam najemnine za mesec julij (prav junij) 15— gld. — Teh 15 gld. ni vključenih ni v folijirani ni v paginirani blagajniški knjigi. — Dne 6. junija je bilo treba vključiti tudi ta dogodka: »Plačam pomočniku 8 gld. zaslužene tednine« in potem: »Gospodu vikarju Ivanu Knavs u pošljem račun za 9·50 gld., katero vsoto poravna takoj.« Prav nobenega vzroka ne vidimo, zakaj se je ónih 9·50 gld., katere je plačal Knavs, vključilo pred tednino pomočnikovo. — Dogodek dne 12. junija: »Popravim pri hiši gospé Hočevanje št. 67. žlebove . . . delo računam 2·50 gld. — Zakaj sta vključena namesto 2·50 gld. samó 2 gld.? — Pri tem praktičnem vzgledu čitamo v blagajniški knjigi dne 30. junija, da se plača davka gld. 8·50; ta znesek pa niti ni naveden v poslovnem načrtu na str. 94.! Omeniti je treba še nekaterih važnejših tiskovnih pogreškov. Dne 15. junija se plača račun, ki je vključen v glavni knjigi šele dne 17. junija; dne 20. junija je izrizek vključen z 28·45 gld. namesto z 28·40 gld.; dogodek dne 23. junija je v glavni knjigi vključen, kakor da se je izvršil šele dne 27. junija. Pri računu dr. Mencingerja na strani 103. stoj med sklepoma črtama gld. 33·50 in ne gld. 18·50.

Marsikaj se je vrnilo tudi pri drugem praktičnem vzgledu na str. 137: Dne 3. januarja oddá strugar 12 stolovih nog à 0·50 gld.; v kupovniku so te noge zaračunane po 0·52 gld., dočim beremo v blagajniški knjigi, da so se plačale po 0·50 gld. — Dogodek dne 14. I.: »Prodám eskomptni banki potezko na S. Kneza s 6°/₁₀₀ diskontom.« Kakó je vključen ta dogodek? Dočim stoji v dospetni knjigi res 324·90 gld., zaračunalo se je v blagajniški knjigi 267·90 gld., menj 6°/₁₀₀ za 87 dnij! — Dne 23. I. »Fran Perušek tukaj plača na obračun 25— gld. — Ta znesek se ni vključil v glavni knjigi, zató je sevéda pogrešek tudi pri sklepni inventuri, kjer terjatve ne znašajo 189 gld.,

nego samó 164 gld. — Pri dogodku dné 26. I. se je v načrtu pozabilo pristaviti, da je treba oddajo naročene omare zabeležiti tudi v naročilno knjigo. — Dné 31. I. »Od S. Gregorčiča, trgovca z železnino, prejel sem v teku januarja različno železnino. Račun znaša 38'50 gld., katerega bodem poravnal koncem marca«. Namesto tega zneska se je vključilo v dnevniški knjigi 28'50 gld., v glavni knjigi pa 25'50 gld. — Velika hiba je na str. 146. Gotovine izkazuje namreč inventar na 144. str. 315'60 gld., v blagajniško knjigo pa je prepisanih 366'50 gld.; bržkone je g. pisatelj v naglici pogledal v inventuro na drugo vrsto, kjer se je res pri aktivnem imenju za opravo in orodje računalo 366'50 gld. Zató sevéda tudi dobiček koncem meseca ni izračunjan prav. — Pri sklepní inventuri se je takisto pripetila neprijetna pomota, zakaj pri dolgovih je zaračunjana vsota gld. 38'50 (ne 28'50, kakor vidimo ondu) H. Štancerju, kateri niti nima računa v glavni knjigi, dočim se mora zaračunjati S. Gregorčiču. —

Jezik v knjigi je dosti dober, dasi bi bilo po nekod želeti točnejšega izražanja, zlasti gledé na učence, katerim je namenjena. Po zunanji obliki je »Obrtno knjigovodstvo« ličao in Hribarjevi tiskarni vsekakor na čast. G. dr. Romih je s svojim delom ustregel čutni potrebi naših obrtnikov in obrtnih učnih zavodov, in zató je res upati dobrega uspeha, ako se popravijo óni nedostatki, katerih se nam je zdelo potrebno omeniti.

A. Funtek.

Osnovni nauki iz fizike in kemije za ljudske in meščanske šole. V treh oddelkih. Na podlagi učnih načrtov za osmorazredne ljudske šole na Kranjskem od dné 25. septembra 1886. I. spisal *Andrej Senekovič*, c. k. gimn. ravnatelj. I. del. V berilo je vtisnenih 52 slik. Cena vezani knjigi 60 kr. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. 1892. — O tej lepi šolski knjigi nam je spisal g. prof. *M. Cilensék* natančnejšo oceno, katero pa smo morali odložiti za prihodnjo številko.

Mlinarjev Janez slovenski junak ali vplemenitba Teharjanov. Spisal po narodni pripovedki iz srede petnajstega stoletja *F. Kočevar*. Drugi popravljeni in predelani natis. V Celji 1892. Izdal, tiskal in založil D. Hribar. 150. str. Cena 40 kr., po pošti 10 kr. več. — Prav je, da se je priredila nova izdaja Kočevarjeve povesti, katere že nikjer ni bilo dobiti v knjigotrštvu, in takisto je prav, da se je iztrebila óna neužitna zmes štarsko-hrvaškega narečja, v katerem je izšla leta 1859. prva izdaja. Toda v »popravljenem in predelanem« natisu bi bilo vsekakor treba nekoliko več pile, zakaj slovniških in stiliških hib je tudi v novi izdaji več nego dovolj. — Zunanja oblika knjigi je lična in ukusna.

Národna biblioteka. Prejeli smo 39. in 40. zvezek »Narodne biblioteke«, katero izdaja g. Krajec v Novem Mestu. V 39. zvezku je priobčena povest »Solnce in senca«, preprostemu ljudstvu v poduk in zabavo spisal *J. Bedének*, v 40. zvezku pa »Svitoslava«, povest za slovensko ljudstvo, spisal *Vonómír Križan*. — Vsebina prve povesti je takole: Potegunovega Janeza zapró, ker je baje pri fantovskem poboju zabodel Gostovega Pavleta. Prisojijo mu petletno ječo, v kateri pa od žalosti umrè. Po njega smrti šele se zvè, da je nekdo drug zaklal ónega Pavleta. Dočim je Janez zaprt, slajajo se v vasi vaščani na različne pomenke, kjer zlasti besedujejo Drobňjavov Tomaž, Frjanov Janez, nekov gostač, stari Lokar in málinarica Glavarica. Ti ljudje so strahovito modri in učeni; iz večine govoré o prikazih na nebu, kakó je na meseci, zakaj ondu ni ljudij in živalij, koliko Šmarnih gor bi bilo treba postaviti drugo na drugo, da bi napósed sezale do meseca i. t. d.; Drobňjavov Tomaž razklada svojim poslušalcem, ki ga sevéda vsi prav dobro umejo, kdaj je mesec v prizemnosti, kdaj v odzemnosti, pripoveduje o njega izpreminih in Bog vé o čem še — iz kratka: časih se ti res zdi, kakor bi bil hotel gosp. pisatelj spisati nekakšno — zvezdoslovje, čegar nauki pa se kaj čudno slišijo iz

preprostih kmetiskih ust! Zakaj je povesti naslov baš »Solnce in senca«, zveš šele iz zadnjega stavka: »Tako je življenje v naši vasi na solnčni in senčni strani.« Mi nismo zapazili ni te ni druge. — Kaj je vsebina Krizanove povesti, to je težko povedati. Čudovito drzno postavlja in prestavlja pisatelj svoje megle osebe prav kakor močice in punice kje v marijonetskem gledališču za otroke, in ko prebereš knjigo sam ne veš, kaj sibral; drugič brati se ti pa izvestno ne poljubi. — Gledé na to, kar smo omenili, zadnjih dveh zvezkov »Narodne biblioteke« pač ne moremo posebno hvaliti.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko imajo v drugem svojem letniku nastopno vsebino: Zgodovinski pobirki iz loškega okraja, spisal *dr. Fr. Kos*. — Drobničnice iz furlanskih arhivov, nabral *Anton Koblar*. — K zgodovini novomeški v 18. veku, spisal *Jos. Apih*. — Kopitar in Ranke, spisal *Anton Kasprst*. — Pasijonske igre na Kranjskem, spisal *Anton Koblar*. — Sv. Križ vipavski, spisal *S. Rutar*. — Mali zapiski: Odkod pride ime Vöklo (Hülben)? Spisal *A. Koblar*. O zidanju crngrobske cerkve, spisal *A. Koblar*. Kraški podložniki rožáškega samostana leta 1060., spisal *M. Sila*. Donesek slovenski slovstveni zgodovini 18. veka, spisal *J. V.* — Nemške »Mittheilungen« so kakor lani razdeljene v zgodovinski in prirodnoznanški del ter prinašajo mimo društvenih stvari te-le razprave: *Krain und das Küstenland zu Beginne des österreichischen Erbfolgekrieges, Von Julius Wallner*. — *Der Grabstein der Herzogin Viridis in Sittich, Von K. Črnologar*. — *Zur Schifffahrt auf der Laibach, Von Simon Rutar*. — *Wirtschaftliche Verhältnisse und Hausordnung der Karthause Freudenthal im Jahre 1659, Von Julius Wallner*. — V dodatku: *Glossarienfragmente des städtischen Archivs zu Laibach, Von Josef Šorn*. — V prirodnoznansem delu završuje *prof. W. Voss* svojo razpravo »*Mycologia Carniolica*«, *prof. Ferdinand Seidl* pa nadaljuje razpravo »*Das Klima von Krain*«. — O vseh treh knjigah priobčimo še obširnejše poročilo.

Zbirka narodnih pripovedek za mladino. Spisal *J. P. Planinski*. — Nedavno sta izšla pri J. Giontiniji v Ljubljani dva lična zvezka, ki podajata vsega skupaj 28 pripovedek za mladino. Vsak zvezek ima na zavitku barvano podobo. Pripovedke se beró gladko in lepo, vsebina je otrokom primerna. Cena zvezku 20 kr.

»**Bibliographische Uebersicht über die slavische Philologie.**« *Dr. Fr. Pastreček*, privatni docent slovanske filologije na dunajskem vseučilišču, spisal je pod tem naslovom obsežno knjigo, v kateri podaja točen pregled del, razprav in doneskov o slovanski filologiji od leta 1876. do leta 1890./91. *G. dr. K. Štrekelj* nam je za prihodnje številko spisal nadrobnejše poročilo o tej važni knjigi.

Obči zbor »Pisateljskega podpornega društva« je bil dné 19. m. m. Tajnik *prof. S. Rutar* je poročal o društvenem delovanju leta 1891. in omenil, da je društvo v minulem letu zlasti marljivo nabiralo darove za Prešérnov spomenik. (Dotični izkazi so se priobčevali v našem listu). — Odbor se je razgovarjal o novi izdaji Prešérnovih poezij, ker je prejel mnogo pozivov, sosebno od darovateljev za spomenik, naj bi se priredila dostojna izdaja; ker pa izidejo Prešérnove poezije po izvestji *prof. Levca* še letos pri Bambergu v Ljubljani, zato se odbor ni dalje bavil s tem vprašanjem. — Društvo je odkrilo dné 12. julija spominsko pločo *dr. Janezu Bleiweisu*, udeležilo se tudi Potočnikove slavnosti v Šent Vidu nad Ljubljano; h Gajevi slavnosti v Krapini pa se je moral, žal, poslati samó telegram. — V minulem letu sta se podpirala dva slovenska pisatelja. — Umrli so: *Radivoj Poznik*, *dr. Fr. Gross*, *Jakop Lukman* in *Ivan Železnikar*, ki sicer ni bil društvenik, vendar pa kot pisatelj zaslužuje, da mu ohranimo časten spomin. — Zbor zakliče pokojnikom »Véchnaja pamjat!«

Blagajnik *A. Funtek* je poročal o dohodkih in troških minulega leta. Dohodki so znašali vsega skupaj gld. 193'94, troški pa gld. 150'20; torej je bilo dué 1. prosinca t. l. v blagajnici gld. 43'74. Da so se pokrili troški za Bleiweisovo slavnost, treba je bilo vzeti iz hranilnice gld. 102'93. Vse društveno imenje je znašalo dué 31. grudna 1891. leta gld. 1182'67. — Zbor je izrekel zahvalo gg. V. Čamerniku in F. Zupančiču, ker sta izvršila mnogo del pri Bleiweisovi slavnosti brezplačno. — Po nasvetu računskega pregledovalca g. *A. Svetka*, ki je našel knjige v popolnem redu, dal je obči zbor odboru absolutorij, in nató so se izvolili v novi odbor ti-le gospodje: *dr. Jožef Vošnjak* (predsednik), *V. Bežek*, *A. Funtek*, *Fr. Levcc*, *Fr. Orožen*, *R. Perušek* in *S. Rutar*.

Pri posamičnih nasvetih je predlagal g. dr. Vošnjak, naj bi se letos vzdala spominska ploča pisatelju Ciglerju, ki se je pred sto leti porodil v Vodmatu. Vrbanu Jarniku pač sedaj še ne kaže vzdati spominske ploče, nego počakati bi bilo, da se dozida železnica po ziljski dolini, ker je sicer potovanje v Štebenj pretežavno. Po nasvetu članov gg. *A. Zagorjana* in *J. Nollija* sklene obči zbor, naj »Pisateljsko društvo« samó izproži misel, da bi se vzdala Ciglerju spominska ploča, in naj dotičnemu odboru v obče obeta moralno podporo, sámo pa naj ne prireja ničesar, ker zanima je za takšne slavnosti ni več veliko, kakor se je videlo celó pri Bleiweisovi slavnosti. — Koučno se ukrene v zimskem času zopet oživiti zabavne večere z običnimi berili, ker mora društvo vender káj podajati svojim članom; gg. pisatelji naj se povabijo, da bi čitali na društvenih večerih. — Potem se zborovanje sklene.

Obči zbor »Dramatičnega društva« v Ljubljani. Dné 21. m. m. je imelo „Dramatično društvo“ svoj obči zbor. Otvoril ga je predsednik g. dr. Ivan Tavčar s primernim nagovorom ter je predlagal, naj se izreče zahvala deželnemu zboru kraj-skemu in občinskemu svetu ljubljanskemu za podpore. Nato je poročal društveni tajnik g. Anton Trstenjak o društvenem delovanji za dóbo 1891./92. Omenil je najprej, da je „Dramatično društvo“ z letošnjim letom završilo petindvajseto leto svojega obstoja in delovanja in da se prihodnja dóba pričnè v novem deželnem gledališči. V vsi petindvajsetletni dóbi je izdalo 57 zvezkov „Slovenske Talije“ in priredilo 477 gledaliških predstav. Letošnje leto je priredilo „Dramatično društvo“ 37 predstav, torej največ, kar obstoji slovensko gledališče. Od 37 predstav je bilo 11 opernih, oziroma operetnih predstav, ostalih 26 predstav pa spada na dramatične predstave. Uprizorilo se je vsega vkupe 47 iger, oziroma oper in operet, med njimi 15 premijer, in sicer: 1 opereta, 3 opere in 11 dramatičnih iger. Od teh 11 iger so bili trije jednodejanjci, ostalih 8 pa so bile igre v več nego jednem dejanji. Od 11 dramatičnih premijer je bil samó jeden jednodejanjec slovenskega izvora, vse ostale so bile preloge iz drugih jezikov.

Stalno za vse leto sta bila angažovana režiser in kapelnik; za gledališko dóbo pa 5 igralcev, 5 igralk in 1 operni pevec. Pri drami je sodelovalo še mnogo drugih mladih močij; komparzerijo pa so sestavljali iz večine učenci dramatične šole.

Pri operi, oziroma opereti sta sodelovali gospá Milka Gerbičeva, gospodičini Dančeva in Nigrinova in gospoda Fran Bučar in Avgust Stamear. Nadalje je imelo društvo za operete stalen mešan zbor, v katerem je bilo 11 dam in 14 gospodov. Moški zbor so sestavljali iz večine vrli člani „Slavca“, in sploh se mora priznati, da je skupni zbor pod trudoljubivim in spretnim vodstvom društvenega kapelnika g. Frana Grbiča z lepim uspehom izvrševal svojo težko nalogo.

Društvo je skrbelo za repertoar za prihodnjo dóbo 1892./93. ter ima pripravljenih, t. j. izvornih, oziroma preloženih iger do 20. Pripravljene ima tudi 2 novi operi in 1 izvorno spevoigro (Teharski plemiči). Ostala dela pridejo koj v delo. Za dobavo

garderobe se je storilo, kar je treba, in se je letos meseca aprila o ugodni priliki kupilo za gl. 200.— jako lepe garderobe, ki je brez dvojbe še trikrat toliko vredna.

Tudi letošnje leto se je vzdržavala dramatična šola, katera pa še vedno ni osnovana na taki podlagi, da bi nam iz te šole prihajalo potrebno število mladih igralnih močij. V letošnjem tečaju se je zglasilo koj nad 30 mladih dam in gospodov. Nekateri so se vpisali izključno v dramatično šolo, drugi pa, zlasti dame, pristopile so le pevskega zboru. Uspeh dramatične šole je bil, da jih je nekaj précej izstopilo, nekaj se jih je usposobilo za epizodiste; ostali so sestavljali komparzerijo. Lep uspeh je bil z damami pri zboru. Vse so se pokazale kot jako dobre pevke.

Na našem odru se je poleg slovenskega govorilo, oziroma pelo v hrvaškem in češkem jeziku. Pelo se je popolnoma pravilno, ker so pevcu in pevke zmogni teh slovanskih jezikov. Društvo je v prijateljski zvezi z intendancijo deželnega gledališča v Zagrebu in z ravnateljstvom Narodnega divadla v Pragi. Od tu je dobivalo naše društvo ves material gotov in brezplačno na posodo. — Na predlog tajnikov je izrekel občini zbor iskreno zahvalo ravnatelju „Narodnega divadla“ g. Fr. Šubertu in intendanciji deželnega gledališča v Zagrebu. Jednaka zahvala se je izrekla češkemu pisateljem, kateri so nam dovolili, da so se njih dela preložila na slovenski jezik ter da so se predstavljala na našem odru brez vsake odškodnine, t. j. brez nagrade in tantijém. S tem činom so zasvedočili češki pisatelji pravo češko-slovensko vzajemnost. — Nadalje je občini zbor izrekel zahvalo virtuozu g. Karolu Hoffmeistru, potem žurnalistiki in je simpatično pozdravil našega gledališkega in strojnega mojstra Alojzija Bittnerja.

Nova pravila, odobrena na zadnjem občem zboru, potrdila je visoka c. k. deželna vlada z razpisom z dne 3. junija 1891. leta, št. 6312.

Za leto 1891. so dobili člani 57. zvezek „Slovenske Talije“, v katerem zvezku je natisnjena narodna igra: „Revček Andrejček“.

Za leto 1861. je imelo društvo podpore: 1) od dežele kranjske gl. 3000.—, 2) od občinskega sveta ljubljanskega gl. 500.—. Vzorni rodoljub g. Fran Kotnik nam je volil lepo vsoto gl. 1000.—. Fran Kotnik je umrl dne 2. avgusta 1891. leta, in materi blagega pokojnika se je svoječasnó izrekla najtoplejša zahvala.

V minulem društvenem letu je posegla smrt neusmiljeno v vrsto članov; zahtevala pa je tudi žrtve na polji naše dramatične književnosti. Umrli so namreč: Fran Kotnik dne 2. avgusta 1891. leta; konservatorist Josip Pajsar, dne 22. oktobra 1891. leta v 26. letu svoje dóbe; Vojteh Valenta dne 19. decembra 1891. leta, ki je bil pevec, igravec, pevodnja in odbornik „Dramatičnega društva“; Ivan Železnikar dne 26. januarja 1892. leta, pisatelj in odbornik; dramatični pesnik Fran Cegnar dne 14. februarja 1892. leta v Trstu; komik našega društva in odbornik Peregrin Kajzel dne 22. februarja 1892. leta. Nadalje so nam umrli člani: Metod Pirc (21. dec. 1891); Radivoj Poznik (19. dec. 1891); Jakob Luckman (14. feb. 1892) in Anton Knez (30. marca 1892). O vseh teh pisateljih in rodoljubih je podal tajnik kratke nekrologe in jim je zaklical: Večnaja pamjat, čemur je pritrđil občini zbor, vstavši s sedežev.

Odbor je zdušno skrbel o tem, da častno nastopi v novem deželnem gledališči. Bil je povabljen od velečenjenega gospoda deželnega glavarja kranjskega, da se udeleži posvetovanja pri deželnem odboru radi oddaje novega deželnega gledališča. V to posvetovanje je poslalo „Dramatično društvo“ dva zastopnika: dr. Valentina Krisperja in Antona Trstenjaka. Na podlagi teh posvetovanj se je dognalo to-le: Kakor znano, prirejale se bodo v novem deželnem gledališči slovenske in nemške predstave. Da bi se zopet ne uvele stare neugodnosti, ki so vladale gledé lož v starem deželnem

gledališči, sklenilo se je, da se lože oddadó posebe za slovenske in posebe za nemške predstave. Takó dobode „Dramatično društvo“ lože záse posebe, in naše lože se bodo oddajale pótem dražbe. S tem se je popolnoma ustreglo slovenskemu občinstvu, katero je želelo biti popolnoma ločeno od nemških predstav.

V novem deželnem gledališči bode igralo naše društvo po dvakrat na teden. Ob katerih dnevih, to še ni popolnoma dognano. Za sedaj se je ukrenilo le toliko, da je vsaka druga nedelja slovenska; prazniki so se pustili in suspensu. Vender bode treba skrbeti za to, da se prazniki prihranijo slovenskemu občinstvu. Ker se bode v prihodnji gledališki dóbi igralo še jedenkrat toliko kakor do sedaj, treba bode skrbeti za obširnejši repertoar in treba bode pomnožiti igralno osebje pri drami in pevsko osebje pri opereti. Jako mnogo pridóbi naša opereta, oziroma opera s tem, da nam je obljubil sodelovati naš dični baritonist g. Josip Nollí in da nam ostaneta zvesti vrli pevki gospa M. Grbičeva in gospodična Lujiza Daneševa, ki sta velika podpora slovenski opereti in sta jo prav za prav do sedaj vzdrževali.

Dramatično društvo si je izposlovalo prvi gledališki dan, to je dan slovesne otvoritve. —

S tem je završil tajnik svoje izvestje in se je končno še spominjal novega deželnega gledališča, v katerem naj bi „Dramatično društvo“ nadaljevalo započeto delo. Bog daj, dókaj uspešneje. Dva sina bratskega nam naroda češkega, deželni inženér VI. Hráský in arhitekt Ant. Hrubý, katerima je dežela izročila stavbo, skoro bodeta na konci svojega dela. Pred jesenjo bodemo otvorili novo deželno gledališče in začeli v njem novo dóbo. Vsakega iskrenega Slovence prešinja v tem trenutku želja, da bi se z novo dóbo res pričela tudi nova dóba v zgodovini slovenske dramatične umetnosti — dóba novega sijaja in nove slave slovenskega imena! (Konec prihodnjič.)

Odlikovanje slovenskega skladatelja. Naš sotrudnik, gospod *Danilo Fajgelj*, nadučitelj v Srpenici na Primorskem, prejel je nedavno od naučnega ministerstva umetniški štípendij, in sicer za svoje skladbe, o katerih se je sloveči dunajski kritik prof. Hanslik izrekel takó-le: »Das Bestreben, leicht und gefällig zu schreiben, liegt dem Componisten ferne. Vielmehr zeichnen sich seine Werke durch eine strenge aber stets gediegene Contrapunktik aus, besonders da sie bei aller Einfachheit von sauberer Arbeit sind und zuweilen an vielen Stellen grossartig und stilvoll gehen. Da ich objectiv zu beurtheilen gewohnt bin, so werden die Werke des wunderbaren Autodidakten Fajgelj meinerseits warm befürwortet.« — Gospodu Fajglju čestitamo za to priznanje!

X. izkaz darov za Prešérnov spomenik. Prenesek . gld. 719'39

Dr. Jožef Vošnjak, deželni odbornik v Ljubljani (od podpisanih gld. 50'—)	
zopet	„ 10'—
Slovenski gimnazijci in obrtni učenci v Gradci	„ 2'—
Ant. Julij Šuštersič, farmacevt v Gradci	„ 1'—
Maks Josin, učitelj v Ljubljani	„ 1'—
Dr. Jernej Zupanec, c. kr. notar v Ljubljani (od podpisanih gld. 50'—)	
zopet	„ 20'—

Skupaj . gld. 753'39

Osebné novice. Č. g. *A. Aškerc* je imenovan za provizorja v svojem rojstvenem kraju v Sv. Marjeti pri Rimskih Toplicah. — G. *Fr. Bužar*, operni pevec in režisér slovenskega gledališča, angažiral se je za leto dnij kot liriski tenor na mestnem gledališči v Požunu. — G. vladni svetovalec *A. Globočnik pl. Sorodolski* je iz nova potrjen za pet let kot konservator v stvaréh tretje sekcije v vojvodini Kranjski. — G. *dr. V. Oblak* hode potoval po dalmatinskih in kvarnerskih otokih, da prouči ondoto čukavščino. —

G. dr. *Jožef Rakež* se je naselil kot zdravnik v Velikovci. — Operni pevec g. *Jožef Tertnik* je sklenil pogodbo z dvornim gledališčem v Mannheimu za štiri leta. Njega podpornik grof Esterhazy je plačal potrebno vsoto, da se je razveljavila prejšnja njegova pogodba z gledališčem v Bremenu. — Skladatelj g. *Hr. Volarč* je iz Kozane premeščen v Devin. — Skladatelja g. *Ivana pl. Zajca* je imenovalo mesto Karlovec zaradi njega zaslug za hrvaško in jugoslovansko glasbo v občé svojim častnim članom.

»Kratkij obzor slověnskoj literatury« na vseučilišči v — Harkovu. Slovenci nismo vajeni, da bi se zgodovina naše književnosti predavala na vseučiliščih. Zanimalo boče po takem naše rojake, da se je slišal vsaj »kratek pregled« našega duševnega delovanja, ne sicer v Avstriji, ali na Ruskem. Iz prijateljskega pisma posnemljemo, da si je 5/17. marca t. l. v Harkovu izbral ta predmet za predavauje na poskušujo izvrsten ruski slavist, *Boris M. Ljapunov*; imel je prav lep uspeh in je sedaj že docent omenjenega vseučilišča.

—r—

Zanimljive številke iz dvojezične dežele. Deželni zbor gališki je v tem letu razdal rusinškim zavodom te-le podpore: Za izdajo rusinških šolskih knjig 4.200 gld., časopisu »Učitelj« 500 gld., časopisu »Poslannik« 400 gld., časopisu »Dzvinok« (za otroke) 100 gld., »Historični biblioteki« 500 gld., društvu »Prošvita« (podobno našemu Mohorjevenu) 1.500., rusinškemu gledališču 7.250 gld., pevskemu društvu »Bojan« 200 gld., in še raznim drugim društvom, med njimi akademičnim in rokodelskemu »Zorja«. Podobnih številki bi se dalo nabrati tudi drugje. Kaj se pa stori v naših dvojezičnih deželah za duševne potrebe slovenskega národa? Ponosni Nemci se ne sramujejo pobirati naših siromaskih grošev záse, na nas pa niti ne mislijo. Sicer pa moramo biti pravični in priznati, da jim mi dajemo tudi malo prilike, naj pokažejo, kakó bi ravnali z našimi prošnjami. Naša politika je večkrat deklamatorična in preteoretična. Res je pri nas še ta križ, da smo strašno razkosani, toda vsaj v štajerskem in goriškem deželnem zboru bi se moralo poskušati, da se kaj več pribori na korist duševnih potreb našega národa. Razven domačih društev naj bi se oglašala tudi ona, ki delujejo za vse Slovence. Očitauju, da se denar ne bode pošiljal v druge dežele, lahko se izogne s tem, da se ustanové primerne podružnice. Naše dramatično društvo n. pr. mora vender delovati na to, da nam ustvari vsaj jedno dobro slovensko gledališko družbo, ki bode nastopala tudi v drugih mestih in sicer ne samó na Kranjskem!

—r—

Spomenik Radeckega na Dunaji so kár najslavesneje odkrili dné 24. malega travna. Postavljen je na trgu »Am Hof« z licem proti kreditnemu zavodu in kaže Radeckega visoko na konji, kakó drži z levico za uzde, desnico pa dviga, kakor bi dajal povelja. Na podnožka sprednji strani plove bronast dvoglavni orel, in nad njim se čita v zlatih črkah Grillparzerjev stih: »In deinem Lager ist Oesterreich.« Na podnožka desni strani je bronast relief, kažoč Radeckega v vojnem svetu z generali Hess, Schönhals, d'Aspre, Wratislaw in Thurn, na levi strani pa je vpodobljen prizor z dné 12. sušca 1849. leta, ko vojaki po proglašenem premirji navdušeno pozdravljajo svojega »očeta«. Na zadnji strani, proti poslopju državnega vojnega ministerstva, bere se nemški napis: »Feldmarschal grof Radecky, porojen dné 2. listopada 1766. leta, umrl dné 5. prosinca 1858. leta.« — Spomenik je zvršil prof. *Gasper vitez pl. Zumbusch*, arhitektonsko zgradbo pa po njega načrtu arhitekt prof. *Jurij Niemann*. Kip s konjem, ornamentne nadrobnotosti in verige okolo spomenika je vtila delavnica kiparja, cesarskega svetovalca in profesorja *Fr. Pönningerja*. Ves spomenik meri 10'4 m, kip s konjem sam 5'48 m.

Iz pariškega »Salona«. Gospodičina *Ivana Kobilca* je kakor lani razstavila v »Salonu« na Champs de Mars dve sliki, o katerih so poročali francoski in drugi listi jako laskavo. Jedna teh slik kaže dva igrajoča otroka in je slika v »plein-airu«, druga

pa je duhovita studija, ženski portret, kjer so zlasti oči prekrasne. — Vlaho Bukovac, znameniti slikar hrvaški, razstavil je sliko, katero kritika jako hvali. — Izmed českikh slikarjev sta se udeležila razstave: Vaclav Brožík, ki je razstavil dve sliki (»Bretonski otroci v gozdu« in »Pomlad«) in Ribař; izmed poljskih umetnikov pa so razstavili slike: Miecislav Reyzner (»Pri večernicah«), Marija Podlewska (»Sirota«), Akseutowicz in Menzina-Kresz.

Še jedenkrat: Frančišek Lavrenčič. V 4. številki »Zvonovi« smo priobčili životopis slavnega rojaka našega, g. polkovnega kapelana Frančiška Lavrenčiča. Ko se je na Dunaji odkrival spomenik Radeckega, posneli so iz našega lista ta životopis skoro vsi dunajski listi. Lavrenčič, kateri je bil navzočen pri odkritju rečenega spomenika in mnogo čislán in slavljen, pisal je g. životopiscu, nadporočniku *Fridolinu Kavčiču*, pred odhodom na Radeckega slavnost nastopno prijazno pismo:

Holenegg, 6. sušca 1892.

Prečastiti gospod!

Prečastna dopisnica Vaša z dné 1. marca 1892, me je jako razveselila. Navzlic svojemu 79. letu se počutim dobro v svoji hišici tu v Holeneggju. Le roka se mi tresce, kadar kaj pišem. Nádejem se, da ućakam osemdesetega leta. Star vojak, ki je bil ujet, ki je več tednov s svojim polkom neustrašno taboril pod milim nebom, utrjen je in se še sedaj ne ustraši nobenega vremena. Še sedaj živim popolnoma vojaški, to je, opóldne se najém, kolikor je mogoće, zvečer použijem nekoliko goveje juhe z jednim rožičkom, zjutraj in za južino pa ničesar. Nepopisno se veselim, da ućakam milost božjo, po kateri se nádejem udeležiti slavnosti, ko se odkrije spomenik očeta Radeckega. Moj ljubi knez Alfred Liechtenstein mi je obetal za ta slučaj stanovanje in hrano v svoji palači Währinger Strasse št. 39.

Kot slovenski Štajerec sem bil Radeckega ljubljeneč; imel sem večkrat pri njem v villa Reale ob 8. uri sv. mašo, ob treh sem pa navadno kosil pri njem. Še sedaj sem nepopisno navdušen, kadar se domislím, kakó me je nekdaj na balkonu stojčč ljubeznivo pozdravil, ko smo šli skozi Pavijo na Pijemonteško na sovražnika pri Novari. »Dobro!« vzklíknil je, »ako je vojni pater na čelu, tedaj je zmaga naša!«

Spomin na minulost me je takó prevzel in razburil, da ne morem več pisati. Le toliko še omenim, da odločim Vašemu blagorodju pred svojo smrtjo nekaj v spomin, kar prosim, da izvolite blagovoljno vzprejeti.

Z izrednim spoštovanjem

udani Vam

Frančišek Lavrenčič l. r.,

knezoškofjski duhovni svėtnik, jub. župnik.

»Grof Paližna« se imenuje nova hrvaška drama v petih dejanjih, katero je spisal *Stjepan pl. Miletić*. Cena 60 kr. O tem zanimljivem proizvodu hrvaške dramatike utegnemo še govoriti.

Dr. Fr. Rački, češki akademik. Češka akademija je izvolila na svojem glavnem zboru dné 2. grudna 1891. leta dr. Račkega za svojega člana prvega razreda, in presvetli cesar je nedavno potrdil to izvolitev. Dično priznanje vėlikemu ućenjaku je zajedno odlikovanje za ves národ hrvaški.

Jugoslovanska akademija v Zagrebu je imela lani glđ. 20.848'14 dohodkov in glđ. 20.084'81 troškov, ostalo je torej gotovine glđ. 763'33. Vse imenje je znašalo konci 1891. leta glđ. 414.013'25. — Strossmayerjeva galerija se je pomnožila za 34 starih slik in jeden črtež, ki se pripisuje hrvaškemu umetniku Andreji Meduliću. Vse te slike je poklonil galeriji hrvaški rodoljub *dr. Ivan Ružić*, ki jih je nabral v Rimu.

Spomenik Preradoviču. Poroča se, da je hrvaški rodoljub, ki neče biti imenovan, pri kiparji Rendiči naročil velik spomenik slavnemu pesniku Petru Preradoviču. Dobode ga zagrebško mesto

Spomenik Vuku Karadžiču. V selu Tršiči, kjer se je porodil Vuk Karadžić, namerjajo srbski rodoljubi postaviti spomenik. Zato se je osnoval v Belem Gradu poseben odbor, ki je izdal poziv, da bi se nabirali darovi. Spomenik bode šola, na kateri hočejo namestiti poprsje Vukovo od trdnega in trajnega gradiva.

Spomenik Milutinoviču. Odbor za spomenik Milutinovičev v Sarajevu je nabral do konca minulega leta gld. 6336.70.

Nova češka opera. Poročali smo že lani, da je češki skladatelj *Bendl* zložil novo opero »Dítě Tábora«, katero je spisala znana pisateljica *Eliška Krasnohorská*. Ta opera se je nedavno pela v češkem narodnem gledališču v Pragi in je lepo uspela. Kritika jo hvali, da ima zanimljivo dejanje in krasne napeve.

Češka dramatiška književnost. Na letošnji natečaj za Náprstkovu nagrado je došlo narodnem gledališču v Pragi 21 dram, in sicer 17 glum, 2 tragediji in 2 komediji. Te številke jasno kaže, kakó je plodovita češka dramatika!

Jaroslav Vrchlický. Dne 26. malega travna se je izročila na češkem vseučilišču v Pragi slovečemu pesniku *Jaroslavu Vrchlickemu* (Emilu Fridi) diploma, s katerim ga češko vseučilišče imenuje za častnega doktorja modroslovja, in sicer zaradi njega zaslug za češko književnost. Jaroslav Vrchlický je drugi doktor modroslovja honoris causa češkega vseučilišča; prvi je, kakor smo že poročali, skladatelj Anton Dvořák.

Fr. Ondříček, slavni češki goslar, imenovan je častnim članom kraljevske glashbene akademije v Rimu, kraljica italijanska pa mu je podelila prekrasen prstan z briljanti.

Listnica. Sodražan. Prvi odstavek bode menda dovólj:

»Oj, tužno srce, v tuge vedne tenji,
Si enkrat poljubilo devo raja!
Ki žalja val te zmir podi od kraja
Veselja, ki zaman drlitiš v hlepenji.«

Te »verze« priobčujemo brez sléharnega dostavka. — K. J.—r (»K severu,« »Na okno si rosno . . .«): Zakaj k severu in ne na jug? Oni stiki na *l* se glasé kaj neprijetno, takisto nam pevska mera ni po volji. Druga pesem je prenavajna — kdo li piše na rosno okno: »Sreč ti moje zvesto ostalo vedno bo«? — Janko, Lavoras: Brezumno — v koš. — Ivo M.—č.: Zadnjič poslame pesmi so nerabne. — Solzislav: Oblika je še dosti spretna, vsebina pa zaradi prenavadnih motivov ni kaj prida. — Zamejski, y.: Prejeli, hvala in srčen pozdrav! — Dr. J. R. v V.: Oprostite, tudi danes še ni bilo mogoče; morda prihodnjíc. — J. S. v Z.: Ocenó dotične karte smo morali za danes odložiti. Lepa hvala!

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrť leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik.** — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar.**

Upravništvo »Národna Tiskarna« Gospodske ulice št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.